

KIRKEGÅRDEN

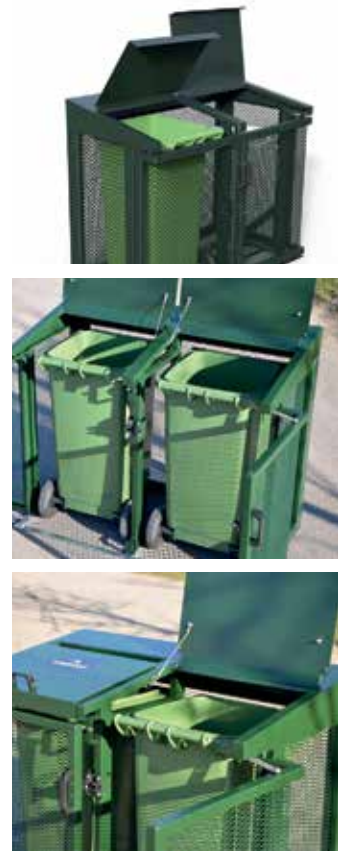
December 2016

36. årgang

6

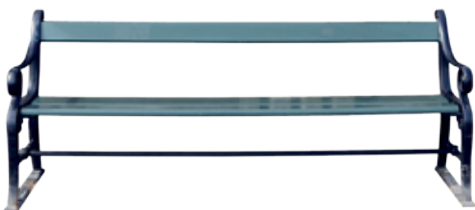
Fokus på tunge løft

Bikab affaldssorteringsskab nu med mobil sorteringsvogn

Stigende bevidsthed om arbejdsmiljø og tunge løft imødekommes med Bikab Flex. Kildesortering med biologisk nedbrydelig affald og ikke nedbrydelig affald sorteres enkelt og let med Bikab systemet. I Bikab Flex er inderspanden, i forhold til en traditionel Bikab, erstattet med affaldsvogne på hjul, der uden løft kan køres ind og trækkes ud af skabet.

Klassiske og moderne bænke i hårdtræ eller elegant vedligeholdelsesfri EV plank med en levetid på mere end 30 år!

København bæk med vedligeholdelsesfri EV plank!

ATO bæk med 40 mm mahogni plank

KRUM 8 cirkelbæk med delvis rygstøtte - 40 mm. mahogni stav

TLF: 7023 2999
WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Gias: Lokal- og massefakturering
s. 12	Kirkegårdene forandrer sig
s. 16	Husk kirkegården er en del af kirkens liv og vækst!
s. 18	10 spørgsmål til professoren
s. 22	Seminar om de Glemtes kirkegårde
s. 26	Nordisk Kongres 2017
s. 30	Udviklingsplan til Vallensved Kirkegård
s. 36	Krematoriekursus 2016
s. 38	Bog anmeldelser
s. 42	Profil – Michael Smidemann
s. 46	”Det grønne hjørne”
s. 48	Kort nyt
s. 50	Kalender

FORSIDE

”Hvem skal mindes og hvor længe” var oplægget til Anne Kjærsgaards indlæg ved seminaret om de ’Glemtes kirkegårde’, som man kan læse mere om i dette nummer af bladet. Det er et spørgsmål, der gives mange svar eller løsninger på; for der findes mange lapidarer og samlinger af gravsten fra nedlagte gravsteder, rundt om på de danske kirkegårde. Lapidariet på Tønder Kirkegård. Foto: Jørn Skov.

REDAKTION

Redaktør:

Lene Halkjær Jensen,
Humblebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Redaktion:

Jens Zorn Thorsen,
Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jeztho@gmail.com

Tommy Christensen,
Svendborg Kirkegårde og Krematorium
E-mail: tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Jens Dejgaard Jensen,
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Tlf. 2393 9300
E-mail: jdj@skk.dk

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Asger Christensen,
Hørsholm Kirkegård
E-mail: asger@hoersholmkirkegaard.dk

Casper Nicolai Khalik Pagh Vett
Odense Kommunale Kirkegårde
E-mail: cnpv@odense.dk

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 – Fax 4586 4157
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Layout og tryk:

Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Redaktionelt stof og annoncer til ’KIRKEGÅRDEN’ nr. 1, 2017 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 15. januar 2017
Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK’s eller DKL’s holdning.

GIAS: LOKAL- OG MASSEFAKTURERING

Af Lene Halkjær Jensen,
lene.bladet@mail.dk

I oktober måned i år udsendte GIAS Centeret et tilbud til udvalgte kirkegårde, om at tilmelde sig muligheden for at benytte lokalfakturering og eventuelt også massefakturering, når der via GIAS skal opkræves betaling for aftaler om obligatorisk vedligeholdelse.

'Lokalfaktura' blev prøvekørt på Hørsholm Kirkegård i 2014 og er siden da blevet anvendt af flere kirkegårdsforvaltninger. Det forventes at 'Massefakturering' kan tages i brug i slutningen af november i år. Tilbuddet om at benytte lokal- og massefakturering er ikke sendt ud til samtlige af landets kirkegårdsforvaltninger. Det kan måske undre, men det har også sin forklaring.

Baggrund

Da GIAS blev introduceret i 2012, var det med løftet om at det ikke ville medføre ekstra administrativt arbejde for kirkegårdsforvaltningerne. Det løfte kunne i første omgang ikke helt overholdes i forhold til alle kirkegårdsforvaltninger...

I bl.a. Helsingør Stift, som omfatter en del større folkekirkelige kirkegårdsforvaltninger, havde det i adskillige år været praksis, at kirkegården opkrævede betalingen for den obligatoriske vedligeholdelse på kirkegårdens egen regning, for derefter at afregne de indbetalte beløb til Stiftet hvert kvartal. I praksis betød det, at der ikke skulle oprettes en særskilt legataftale, når der f.eks. blev nedsat en urne i den anonyme fællesgrav eller i et plænegravsted. Den praksis sluttede med indførelsen af GIAS, for nu skulle der laves en GIAS-aftale på hver eneste urne eller kiste, der blev nedsat i den type af gravsteder – og for kirkegårdene i det storkøbenhavn-ske område og i andre større byer, ville det være et ret

stort antal af ekstra GIAS-aftaler, der nu skulle oprettes. Der havde på forhånd været indsigelser fra de berørte kirkegårdsforvaltninger, fordi GIAS i disse tilfælde ville komme til at medføre temmelig meget ekstra administrativt arbejde.

For at imødekomme disse indsigelser, blev der oprettet en liste over de kirkegårdsforvaltninger, der hidtil havde benyttet sig af den kvartalsvise indbetaling af de opkrævede beløb for obligatoriske vedligeholdelser, og det blev lovet, at der ville blive udviklet en løsning, så de berørte kirkegårdsforvaltninger ikke fik en ekstra administrativ byrde med GIAS. Det tog lidt tid at få løsningen på plads: Muligheden for lokalfakturering blev først en realitet i 2014 og massefakturering, som nu også tilbydes, er den sidste del af den løsning, der skal holde de berørte kirkegårdsforvaltninger "skadesløse".

'Lokalfaktura'

'Lokalfaktura' kan anvendes, når der skal laves en regning for erhvervelse, forlængelse eller fornyelse af et gravsted med obligatorisk vedligehold. Fordelen er, at regningen udskives med kirkegårdens sædvanlige logo og layout og at der kan sættes andre af kirkegårdens ydelser på samme regning, som f.eks. betaling for gravkastning eller urnenedsættelse. Og man slipper for ordet 'Tilbud'.

Eksempel på en 'Lokalfaktura':

En urne skal nedsættes i den anonyme fællesgrav på Humlebæk Kirkegård. Bisættelsen fandt sted i Torpen Kapel og kisten blev inden da opbevaret i kapellets kølerum. Regningen skal sendes til bedemanden.

GIAS aftaler

Beløb Moms Total

Generelt | Indehaver | **Betaler** | Afdød | Gravsted | Ydelser | Kontrollér aftale

Nr. Lokalfaktura

GIAS Nr.

Aftaletype

Tidl. aftale udløbsdato

Send SMS eller e-mail ved betaling

SMS

E-mail

Kontaktinformationer

Når der skal laves en regning, oprettes den som en GIAS-aftale og der sættes et flueben i feltet med 'Lokalfaktura'.

GIAS aftaler

Beløb Moms Total

Generelt | Indehaver | **Betaler** | Afdød | Gravsted | Ydelser | Kontrollér aftale

Debitornr. Betaler er identisk med indehaver

CPR-nr. Intet CPR-nr. eller CVR-nr.

CVR-nr.

Fornavn

Efternavn

Adresse1

Adresse2

Adresse3

Telefon

E-mail

Der er mulighed for at vælge debitor fra hele kirkegårdens debitor kartotek; som f.eks. en bedemand.

GIAS aftaler [under oprettelse]

Beløb 3.066,00 Moms 374,00 Total 3.440,00

Generelt Indehaver Betaler Afdød Gravsted Ydelser Kontrollér aftale

Fra - dato 01-01-2017
Til - dato 31-12-2026

Nr	Vare Navn	Moms kode	Antal	GIAS Nr.	A'Pris	Netto	Brutto
02001	Fællesgrav, pr. år		10		99,00	990,00	990,00
02801	Vedligehold-Anonym plæne, urne	U1	1	2051	149,60	1.496,00	1.870,00
02608	Benyttelse af kølerum		1		224,00	224,00	224,00
02521	Urnedsættelse U/Familie		1		356,00	356,00	356,00

Vælg sammensat vare

Kommentar

Godkend aftale Udskriv Luk

De nødvendige oplysninger om den afdøde og gravstedet tages ind som sædvanligt. Under fanebladet 'Ydelser', har man med 'Lokal-faktura' mulighed for at tilføje ydelser fra kirkegårdens eget varekartotek, som f.eks. erhvervelse af gravsted, benyttelse af kølerum og urnedsættelse.

HUMLEBÆK SOGNS KIRKEGÅRDSKONTOR
 NEDERSTE TORPENVEJ 3, 3050 HUMLEBÆK.
 Tlf. 49 19 12 28, e-mail: humlebæk.kirkegaard@mail.dk, SE-nr.: 20925493

Bedemand Bodil Sund
 Mørdrupvej 4
 3060 Espergærde

Dato: 17-10-2016
 Faktura nr: 15364
 Betales senest: 18-11-2016
 Debitor nr: 49130504
 Gravsted: F 9999

Vedr.: , jour. 216215			
Bisættelse fra Torpen Kapel d. 11/10-2016			
Fællesgrav, Humlebæk Kirkegård			
Tekst	Antal	A'pris	Beløb
Fællesgrav, pr. år	10,00	99,00	990,00
Vedligehold-Anonym plæne, urne	1,00	1.496,00	1.496,00
Benyttelse af kølerum	1,00	224,00	224,00
Urnedsættelse U/Familie	1,00	356,00	356,00

Når man har godkendt GIAS-aftalen, åbnes regningen med kirkegårdens eget fakturasystem, hvor man kan fastsætte betalingsfristen og tilføje en tekst til fakturaen. Fakturaen kan herefter udskrives med kirkegårdens sædvanlige logo og layout. GIAS-aftalen er nu med som en enkelt linje på den samlede faktura for kirkegårdens ydelser.

Menu

Systemdato: 04-11-2016

- ⊖ Kirkegård
 - Gravstedkartotek
 - ⊕ Aftalestyring
 - ⊕ Tilbudsstyring
 - Ordre
 - ⊖ GIAS
 - Tilknytning til GIAS ydelser
 - Ajourfør indbetalte GIAS tilbud
 - Overfør aftaler til GIAS**
 - Prisopdatering
 - GIAS aftaler
 - Slet/omdøb gravsted
 - Legatberegning
 - Kirkegårdsstatistik
 - Udskrifter
 - ⊕ Stamoplysninger
- ⊕ Regnskab
- ⊕ Debitor
- ⊕ Kreditor
- ⊕ Salg

KIRKEGÅRD
BRANDSOFT

Din profil

Navn
Humlebæk Kirkegård

Mobilnr
Ikke angivet

E-mail
humlebæk.kirkegaard@mail.dk

Mobil login
 Nyhedsbrev

[Rediger](#)

[Brandsoft.dk](#) [Kalender](#) [Veiledninger](#) [Fjernsupport](#) [Anmod om support](#)

Når en 'Lokalfaktura' er blevet betalt og bogført, vil det fremgå under den ekstra "pind", man får under GIAS, når man benytter 'Lokalfaktura'.

Send aftale til GIAS

Fakturanr.	Internt aftalenr.	Gravsted	Afdøde	Fra	Til	Restbeløb
15188	252901	H H 1669		01-01-2017	31-12-2026	,00
15197	254009	H F 9999		01-01-2017	31-12-2026	,00
15201	254699	H F 9999		01-01-2017	31-12-2026	,00
15355	255632	H F 9999		01-01-2017	31-12-2026	,00
15361	257198	H H 1918		01-01-2024	31-12-2026	,00

[Overfør til GIAS](#) [Udbetalingsbilag](#) [Luk](#)

Her kan man se, hvilke 'Lokalfaktura'er, der er bogført som betalte og den GIAS-pligtige del skal nu overføres til GIAS.

Udbetalingsbilag, GIAS overførsler

Overførsler fra 19-10-2016 til

GIAS aftalenr.	Fakturanr.	Kapital	Betalings-Id	Overført dato
188247	15171	1.496,00	005000001882476	19-10-2016
188248	15172	1.496,00	005000001882484	19-10-2016
188249	15173	1.872,00	005000001882492	19-10-2016
188250	15176	1.684,80	005000001882500	19-10-2016
188251	15179	5.984,00	005000001882518	19-10-2016
188252	15181	8.976,00	005000001882526	19-10-2016
188253	15185	897,60	005000001882534	19-10-2016
188254	15189	1.496,00	005000001882542	19-10-2016
188255	15191	5.345,60	005000001882559	19-10-2016
188256	15202	1.496,00	005000001882567	19-10-2016

Når aftalerne er overført til GIAS, kan man udskrive et udbetalingsbilag, hvor det GIAS-pligtige beløb, uden moms, skal indbetales til GIAS. Der dannes en betalingslinje for hver 'Lokalfaktura', der er blevet betalt.

'Massefakturering'

Når 'Lokalfaktura' bruges i en større kirkegårdsforvaltning, kan det blive til ganske mange små og større beløb, der skal indbetales enkeltvis til GIAS. Og løftet var jo, at GIAS ikke måtte medføre en ekstra administrativ byrde for kirkegårdsforvaltningerne. Det er den sidste del af det løfte, 'Massefakturering' nu skal indfri. I skrivende stund, er 'Massefakturering' endnu ikke frigivet, men det vil komme til at fungere således, at en betalt 'Lokalfaktura' fortsat overføres til GIAS. Men i stedet for at kirkegården selv skal indbetale beløbene enkeltvis, vil GIAS Centeret hver måned sende en samlet opkrævning til kirkegården på de beløb, kirkegården har modtaget betaling for, men som endnu ikke afregnet med GIAS.

'Lokalfaktura' og 'Massefakturering'- Kan det bruges?

Om den enkelte kirkegårdsforvaltning kan få glæde af 'Lokalfaktura' og 'Massefakturering' er nok ret individuelt.

Taksterne for benyttelse af de danske kirkegårde er vidt forskellige. Nogle steder er det gratis for sognets eller kommunens medlemmer af folkekirken at erhverve et gravsted, og at blive begravet eller urnenedsat på den lokale kirkegård; der skal kun betales for den eventuelle obligatoriske vedligeholdelse af gravstedet.

Andre steder, som f.eks. i Fredensborg Provsti, skal alle – også de enkelte sognes medlemmer af folkekirken - betale for erhvervelse eller forlængelse af gravstedet, eventuel benyttelse af kølerum og for gravkastning eller urnenedsættelse.

Takstregulativet i Fredensborg Provsti vil i de fleste tilfælde udløse en regning fra kirkegården – og ofte også en GIAS-regning. Her kan det være en god service til brugerne, at de kun får én regning – og administrativt kan det være en stor fordel, at man slipper for at forklare og forsvare ordet 'Tilbud' på en GIAS-aftale, der ikke skal betragtes som et tilbud.

Men også her kan der være store forskelle mellem de enkelte egne af landet. Nogle kirkegårdsforvaltninger beretter om adskillige irriterende og tidskrævende sager med brugere, der bestemt ikke agter at tage i mod, eller betale for 'tilbuddet', uanset at der er medsendt en forklaring om, at det netop ikke er et tilbud. Andre kirkegårdsforvaltninger har generelt ikke nogen problemer med ordet 'tilbud'. Og har man ganske få nedsættelser i gravsteder med obligatorisk vedligehold, er problemet måske også til at overse.

Hvis man bruger 'Lokalfaktura', skal kirkegården selv

indbetale hvert enkelt af de opkrævede, obligatoriske GIAS-beløb, og har man mange gravsteder med obligatorisk vedligehold, kan det blive til mange beløb, der skal indbetales i løbet af en måned. Her vil massefakturering sikkert være en stor administrativ lettelse.

Der er således flere forhold, der kan tages med i overvejelserne, før man beslutter sig for, om kirkegårdsforvaltningen skal tilmeldes lokal- og/eller massefakturering.

Hvem kan tilmeldes lokal- og massefakturering?

Tilbuddet om at tilmelde sig lokal- og massefakturering, er sendt ud til kirkegårdene på den før nævnte liste og til kirkegårde med egen bestyrelse. Jf. oplysninger fra Kirkeministeriets IT-kontor, er der pt. ikke planer om, at lokal- og massefakturering skal tilbydes til andre end de nævnte kirkegårdsforvaltninger.

Hvis man mener, at lokal- og/eller massefakturering ville være en hjælp i det daglige arbejde – og kirkegårdsforvaltningen ikke har fået tilbuddet – kan man jo forsøge sig med en henvendelse til Kirkeministeriet, der i sidste ende træffer afgørelse om, hvorvidt tilbuddet kan udvides til også at omfatte andre end de før nævnte kirkegårdsforvaltninger. ■

 Norcar DK
tlf. 9621 9020

Den perfekte hjælper på kirkegården:

Norcar 755

- Knækstyret
- Har ekstremt snæver venderadius
- Konstrueret med henblik på ergonomi og sikkerhed
- Alle funktioner styres fra et joystick
- Minimal belastning af underlaget
- Smidig i trange omgivelser
- 4-hjulstrukket
- 20 hK Kubota dieselmotor
- Lav egenvægt
- Stort redskabs program, bla. Løvsuger - Gangriver - Gravstenstang m.m.

Læs mere på www.norcar.com

Ring for nærmere info eller demo af maskinen.

JOHN DEERE

Du har opgaven - Vi har maskinen

1026R
Snowfox Mini
26 hk. med 1.3 m GMR-kost,
frontlift og arbejdslys bag.
Kampagnepris kr.
189.000.-
ekskl. moms
Spar kr. 46.087.-
Gælder så længe haves.

Norcar 755
Minilæsser
Den lille kæmpe.
Ideel hvor pladsen er
trang. Kan udstyres
med et utal af
redskaber.

TWINCA

Contractor
E-500
lille smal batteridrevet
el-bør.
Bredde 75 cm.
-lastkapacitet
500 kg.

ARS
Professionelt
Beskærværktøj
-siden 1876.
Alle redskaber
er lette &
ergonomiske

A/S HAVDRUP
MASKINFORRETNING

Salbjergvej 4 - 4622 Havdrup - 46 18 55 44
www.havdrup-maskinforretning.dk
Vi tager forbehold for eventuelle trykfejl.

TRINITY CHURCH, 75 BROADWAY, NEW YORK

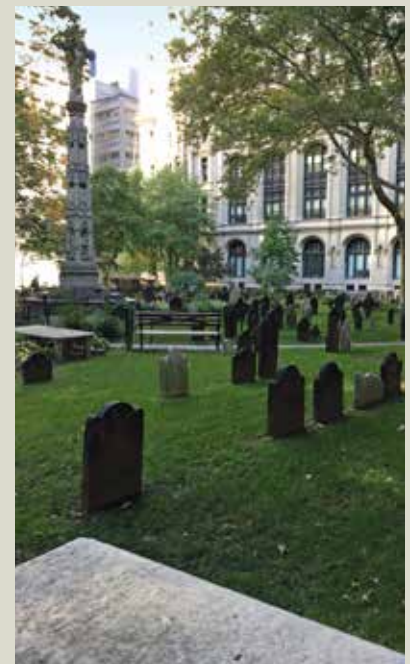
Tekst og foto af Jens Zorn Thorsen, jeztho@gmail.com

Trinity kirkegård, New York.

Trinity Church kan lige anes mellem højhusene.

Gamle gravminder på Trinity Church kirkegård.

New York er en grøn by, hvilket man bl.a. kan se på denne kirkegård, hvor enhver kvadratmeter er udnyttet til beplantning. New York gør, som så mange andre storbyer verden over, meget for at fremme og bevare de grønne områder.

Denne kirkegårds gravpladser har været det sidste hvilested for mange historiske personligheder, siden kirkegården blev taget i brug i 1697, dvs. længe før den nuværende kirkes opførelse, og har derfor ikke kun historisk betydning, men også værdi som en grønt åndehul i en meget støjende by. Det er også den eneste tilbageværende aktive kirkegård på Manhattan, med en del historiske

gravsteder. Der er bl.a. to bronze plaketter på kirken, til minde om slaget ved Fort Washington, som omfattede nogle af de voldsomste kampe i den amerikanske uafhængighedskrig.

Trinity Church Cemetery markerer, sammen med Broadway, midten af Heritage Rose District of NYC, som omfatter den vestlige del af det nordlige Manhattan mellem West 122. og West 163. gader, med Broadway og Trinity Church Cemetery i centrum. The Heritage Rose Foundation blev etableret i 1986 til bevarelse af gamle roser. Det er en organisation der har forpligtet sig til at bevare gamle rosorter på kirkegården, samt i haver og parkanlæg.

Kirkegårds konferencen 2017

Torsdag den 9. marts, Nyborg Strand – Hotel og Conferencecenter

Sted
Nyborg Strand

Pris
1.195 kr. ekskl. moms

Tilmelding
Senest den 23. februar
på www.ign.ku.dk/kirkegaard. Maks. 700
deltagere

Spørgsmål om tilmelding besvares af Tanja Nørgaard Mikkelsen på tlf. 9627 2226 eller tn@organicer.dk

Sammen om kirkegårde

Samarbejde giver mulighed for at forene kræfterne, men hvordan gøres det bedst muligt? Kirkegårds konferencen ser både på rammer, muligheder og praktiske erfaringer fra forskellige typer samarbejde mellem kirkegårde. Du kan også blive klogere på træer til nye klimaforhold, arbejdsmiljø, design med stauder – og kommunikation med humor.

Hør blandt andet disse indlæg:

- **Rammer for samarbejde mellem kirkegårde**
Pernille Esdahl, kontorchef, Kirkeministeriet
- **Kirkegården arbejder for andre**
Anders Beck Larsen, kirkegårdsleder, Nyborg Kirkegårde
- **Arbejdsmiljø: Aktuelle udfordringer og mulige løsninger**
Hans Hjerrild, arbejdsmiljøkonsulent, Folkekirkens Arbejdsmiljøråd
- **Træer til nye klimaforhold**
Palle Kristoffersen, slotsgartner i Slots- og Kulturstyrelsen, adj. professor på IGN

Firmaudstilling på Kirkegårds konferencen

Vi tilbyder leverandører til kirkegårdssektoren at få en firmastand i Nyborg Strands store pause- og udstillingsområde i umiddelbar forbindelse med konferencelokalet. Vi har plads til otte stande. Prisen er 7.500 kr. ekskl. moms og inkl. en deltager på konferencen. Kontakt Tilde Tvedt, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på tit@ign.ku.dk eller tlf. 3533 1772.

Arrangører
Konferencen arrangeres i et samarbejde mellem foreningen af Danske Kirkegårdsledere, Forbundet af Kirke- og Kirkegårdsansatte, Landsforeningen af Menighedsråd og Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning

Program
Se hele programmet på www.ign.ku.dk/kirkegaard

Yderligere oplysninger fås hos Tilde Tvedt, tit@ign.ku.dk, tlf. 3533 1772

KIRKEGÅRDENE FORANDRER SIG MEGET, MEN HVILKEN BETYDNING SKAL VI TILLÆGGE DENNE UDVIKLING?

Af Bodil Matzen, bodil-jacobsen@hotmail.com
Cand. mag., Aarhus Universitet

Nye afdelinger på kirkegårdene er oftere anlagt efter landskabets linjeføring end de er orienteret mod kirkebygningen.

Denne artikel sammenfatter mit speciale ved Religionsvidenskab på Aarhus Universitet (afleveret 1. juni 2016). Titlen på specialet var: "Forandringer på folkekirkens kirkegårde i Danmark i dag - En religionsvidenskabelig undersøgelse af tidsskriftet KIRKEGÅRDEN med fokus på de folkekirkelige kirkegårdes evne til at tilpasse sig kulturen i dag."

Religioner og kulturer har altid forandret sig, men især de sidste 50 år har de moderne samfund i Vesten ændret sig

dramatisk. Den generelt svindende indflydelse fra religion samt de seneste årtiers indvandring har blandt andet haft stor betydning for kristendommen i Danmark. Højmesen trækker stadig færre besøgende og kirken udfordres samtidig af religiøs pluralisme. Spirituelle centre skyder op mange steder i Danmark som direkte konkurrence til folkekirken, og kendetegnende ved disse centre er, at deres aktiviteter og værdier er tilpasset den generelle udvikling i kulturen. Møderne er stærkt centreret om den enkelte deltager, og der fokuseres på at forbedre og ud-

vikle ens eget, autentiske liv. Medlemstallet er dalende i folkekirken, men det er en tendens, som overvejende kan forklares med indvandring fra lande med andre religiøse baggrunde. I forhold til kristne menigheder i andre vestlige lande ligger folkekirken medlemstal meget højt (over 77 % af den samlede befolkning). Denne særligt danske medlemsopbakning til folkekirken lagde kimen til min undren over, hvad den danske folkekirke gør anderledes end andre traditionelle, kristne menigheder i Vesten. Jeg satte mig derfor for at undersøge, hvorfor folkekirken har så relativt stor succes med at bevare sine medlemmer, når mange andre traditionelle kristne kirker i Europa de seneste 50 år har oplevet dramatisk nedgang i antallet af medlemmer. Helt konkret læste jeg de sidste 5 års udgivelser af lige præcis dette tidsskrift for at se, om jeg på kirkegårdene kunne finde en indikation på folkekirkens medlemssucces. Dertil fandt jeg tilsvarende teori om religiøs forandring i senmoderniteten.

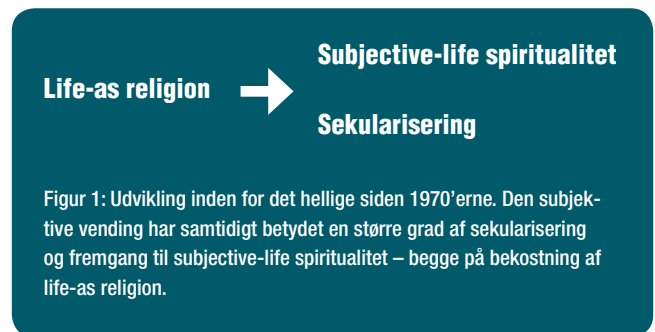
Subjektiviseringstesen

Subjektiviseringstesen af Paul Heelas og Linda Woodhead er en anerkendt teori om religiøs forandring. En hvilken som helst institutions manglende succes beskriver de ved dens manglende evne til at tilpasse sig den kulturelle udvikling, mens en institutions succes kendetegnes ved dens evne til netop at tilpasse sig udviklingen i samfundet. Ifølge subjektiviseringstesen kan en tilpasning til kulturen altså have betydning for folkekirkens succes med at fastholde sine medlemmer. Det var derfor interessant for projektet at se på, i hvilken retning kulturen og samfundet har udviklet sig de senere år i Danmark, for derefter at undersøge, om der på kirkegårdene var tegn på tilpasning til den generelle kulturelle udvikling.

Den kulturelle udvikling

Den kulturelle udvikling især de seneste 50 år beskriver filosof Charles Taylor med sætningen om: "the massive subjective turn of modern culture". Subjektiviseringstesen tager sit udgangspunkt i netop dette udsagn om, at stadig flere mennesker i Vesten i dag orienterer sig mod sig selv. For de fleste danskere handler denne subjektive vending om, hvad man selv gerne vil opnå, hvordan man gerne selv vil indrette sig, og også hvad man selv synes, man gerne vil tro på. Denne udvikling kalder Heelas og Woodhead, forfatterne til teorien, for "subjective-life". Omvendt står begrebet "life-as" for et mere konservativt og traditionelt liv, hvor man er indordnet under en ydre autoritet; Gud, præsten, familiens overhoved, i stedet for at være styret af, hvad man selv synes og har lyst til. "Life-as" beskriver den gruppe af mennesker, som indgår i samfundet gennem den rolle eller position, som de udfylder – livet som eksempelvis familiens overhoved, direktøren

eller den hjemmegående husmor. Stadigt færre mennesker lever i dag deres liv i overensstemmelse med værdierne fra life-as, mens langt flere lever deres liv efter deres egne, subjektive lyster og behov.

Figur 1: Udvikling inden for det hellige siden 1970'erne. Den subjektive vending har samtidigt betydet en større grad af sekularisering og fremgang til subjective-life spiritualitet – begge på bekostning af life-as religion.

Figur 1 illustrerer udviklingen fra 1970'erne og frem til i dag, hvor en stadig større del af befolkningerne i de moderne, vestligt orienterede lande, deriblandt England og Danmark har oplevet den subjektive vending. Stadigt flere er søgt væk fra traditioner og hierarkiske organisationer omkring en ydre autoritet og hen imod en subjektiv livsstil.

"Life-as religion" i England

I England sakraliserer Church of England "life-as" værdier. Englændernes statskirke bakker således op om det traditionelle liv, de traditionelle familieroller osv., som stadig færre mennesker i Vesten lever efter. Man kan om Church of England tale om "life-as religion", som et samlet begreb, da religionen og værdierne for life-as støtter op om hinanden. I England oplever kirken hvert år dramatisk mange udmeldinger netop fordi deres statskirke ikke har tilpasset sig samfundets udvikling med den subjektive vending. Den engelske statskirke kan på mange måder sammenlignes med den danske folkekirke, så hvorfor er der ikke nær så mange udmeldinger i Danmark?

Resultater fra KIRKEGÅRDEN

Forandringerne på de danske kirkegårde kommer først og fremmest til udtryk i de mange nye afdelinger med naturpræg. Denne tendens dominerer i stadig højere grad kirkegårdsanlæggene og nogle kirkegårde omlægges endda efter landskabets linjeføring i stedet for at orientere sig mod kirkebygningen eller andre religiøse pejlemærker. Religion fylder altså synligt mindre på kirkegårdene. I tidsskriftet KIRKEGÅRDEN berettes også om udstillinger, teater og forskellige andre events på kirkegårdene, hvilket peger på en bevidst strategi om at tiltrække et større publikum. Derudover handler arbejdet for kirkegårdslederne om at vende sorg til glæde og at vende tanker på de døde til fokus på det levende. Udviklingen på kirkegårdene er

dennesidig og forandringerne synes at være stærkt præget af wellbeing-kulturen, som er blomstret op som konsekvens af den subjektive vending i den vestlige verden. Omgivelserne planlægges, så de fremstår indbydende og behagelige for de besøgende, og der lægges op til ophold med bænke og parkagtige områder. Denne udvikling stemmer overens med den generelle udvikling i kulturen, nemlig det, at individet søger at have det godt og få det bedst mulige ud af livet. Udviklingen på kirkegårdene står i kontrast til "life-as religion", idet nye og mere individuelt prægede elementer tænkes ind i kirkegårdsplanlægningen. De danske kirkegårdes udvikling de seneste år peger på flere kulturpositive tendenser, som ifølge subjektiviseringsesen netop bør give succes. Symboler på traditionel, kristen "religion" fylder mindre på kirkegårdene, mens der er mere plads til folks egen fortolkning af deres tro. Menighedsråd og kirkegårdsvedtægter mister indflydelse, og samtidig er medlemmernes medbestemmelse blevet oprioriteret, fremgår det tydeligt i KIRKEGÅRDEN. Begravelsesvæsenet under den danske folkekirke imødekommer i dag i høj grad brugernes behov, i stedet for at holde fast i utidssvarende, traditionelle værdier.

Ifølge subjektiviseringsesen sker en tilpasning til den subjektive vending inden for spiritualitet, men i Danmark kan man altså også se, at folkekirkens kirkegårde mere

end antyder en kirkelig tilpasning til den generelle udvikling i samfundet. Spirituelle og sekulære elementer indgår således på kirkegårdene. Kirkegårdenes tilpasning til kulturen er således måske en medvirkende faktor til, at så stor en del af den danske befolkning stadig er medlemmer af den danske folkekirke. Samtidig synes tilpasningen til den subjektive vending på kirkegårdene også at indikere en mere generel tilpasning for folkekirken. Folkekirken er de senere år kommet med en lang række af nye arrangementer ud over højmessen, så som babysalmesang og meditationsgudstjenester. Udbuddene tilpasses altså i højere grad den enkeltes behov, og orienteringen forekommer at gå i en mere spirituel retning. Denne tendens, hvor fokus rettes indad mod subjektet, i stedet for udad mod Gud, ses også i danske bønnebøger, så også teologisk i den danske folkekirke kan der i Danmarks spores en tilpasning til den moderne kulturs subjektive vending. ■

Bodil Matzen

28 år, cand.mag. fra Aarhus Universitet i tysk og religionsvidenskab. Hun arbejder nu som gymnasielærer på Støvring Gymnasium.

El-Truck Service A/S - Besøg www.kisteløfter.dk eller www.eltruck.dk

JMM GROUP

WEIDEMANN
YANMAR
BERGMANN
AMMANN
ATN

Flere maskiner til hurtig levering
samt masser af snerydningsudstyr

Nytårskur fredag 30. december hos Stemas-afdelingen i Hadsten - kig forbi mellem kl. 10-16. Se mere på facebook.

Sjælland
Hans Peter 40 30 75 49
Simon 21 48 69 17

Midt- og Nordjylland
Søren 20 32 70 34
René 51 35 13 60

Syddjylland/Fyn
Peter 20 25 88 98

Vestjylland
Henning 21 42 66 76

MARKEDETS
STÆRKESTE
PARTNER

www.stemas.dk
stemas@stemas.dk

STEMAS
member of JMM GROUP, Scandinavia

Medlem af
Maskinleverandørerne
det blå stempel

Professionel rod-, stød- og stubfræsning gennem 34 år

Hækfræsning
er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter
når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne
fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

Undgå ukrudt med jordforbedring, spar gødning og arbejdstimer

Champost[®].dk

Champost Jordforbedring

- Komposteret og pasteuriseret hestemøg
- Ukrudtsfri
- 100 % naturgødet
- Porøs og let at arbejde med

Anvendelse:

- Afdækning (5 cm) ved stauder, træer, hæk og blomster (forhindrer ukrudt)
- Ved plantning anvendes 1/4 Champost Jordforbedring

Ann, Holstebro Kirkegaard

Topdækker kirkegårdens surbundsbede med Champost Surbundsjord.

Ann Dora, Viborg Kommune

Foretrækker Champost Jordforbedring til stauedebedet på Borgervold.

TIL DE NYE MENIGHEDSRÅD: HUSK KIRKEGÅRDEN ER EN DEL AF KIRKENS LIV OG VÆKST!

Tekst: Bjarne Nielsen, Kirkegårdsleder Ringkøbing Kirkegård

Foto: Jens Dejgaard Jensen

”Jeg mener faktisk, at Ringkøbing Kirkegård byder ind med rigtig meget, som er en gevinst for kirkelivet i byen, så derfor: Ret lige fokus lidt mere på kirkegården også”

Kirkegårdsleder Bjarne Nielsen, Ringkøbing, skriver i Dagbladet Ringkøbing-Skjern . . . og KIRKEGÅRDEN finder Bjarnes synspunkt er relevant, ikke mindst med de mange nye arbejdsgivere der tiltræder i disse dage i landets menighedsråd.

Jeg vil gerne slå fast, at jeg er glad og stolt over at være ansat ved Ringkøbing Kirke. Jeg synes, det er rigtig fint, at der er opført et nyt kirkehus, som helt sikkert vil blive til glæde og gavn for os alle.

Jeg bliver dog irriteret, frustreret og ærgerlig over at læse, at al energi, ressourcer samt vel også en del økonomi tilsyneladende skal bruges på kirkehus, kirke, og de ansatte i og omkring kirken.

Jeg vil derfor gerne gøre opmærksom på, at os på kirkegården også er en del af de ansatte, selv om man godt kan få opfattelsen af, at vi bare er nogen, der er der.

Vi er også en stor del af kirkelivet i byen, kapellet med mange kirkelige handlinger, samt arbejdet med pasning af kirkegården.

Det kan godt være, at dette i jeres planer er små ting, men for os ansatte betyder det meget i vores daglige arbejdsdag, at pasningen af kirkegården fremstår som velplejet, noget, som byen, pårørende og besøgende kan være stolte af.

Vi lægger også hos os megen tid og omsorg for de mennesker der bruger kapellet.

Jeg vil virkelig håbe på, at I, der nu vælges til det nye menighedsråd, vil bruge økonomi, tid og omtanke på, at kirkegården i fremtiden kan fremstå og udvikles, og ikke afvikles.

Jeg mener faktisk, at Ringkøbing Kirkegård byder ind med rigtigt meget, som er en gevinst for kirkelivet i byen, så derfor: Ret lige fokus lidt mere på kirkegården også. Økonomi og drift hænger sammen, og jeg har som kirkegårdsleder efterhånden deltaget i mange møder, der omhandler økonomi. Jeg kan sige med stolthed, at kirkegården virkelig har bidraget til økonomi og løsninger.

Jeg håber virkelig ikke, at Ringkøbing Kirkegård skal være malkekvæg for de store planer og visioner, som de to lister lægger for dagen for at føre deres valgoplæg ud i livet, men at de tager sig den tid, det tager, inden for det økonomiske råderum, der nu engang er, og husker på, at der også er et kapel og en kirkegård i byen med ansatte, der gerne skulle være en del af en dagligdag og et samarbejde. ■

ELTOR SmartTurn

SE DIG ALDRIG TILBAGE

- Unik vendbar førerplatform
- Elektrisk og støjsvag
- Brugervenlighed og sikkerhed i top
- Både som 4WD og 2WD
- Stort redskabs- og udstyrsprogram

Scan QR koden eller
læs mere på www.eltor.dk
Kontakt os på tlf. 617 50 617

CONTRACTOR - ELEKTRISK KIRKEGÅRDSBØR

Contractor El med tip den letteste mini-dumper på markedet.

Autostyr dvs. styring af maskinen uden brug af fysiske kræfter. Parkeringsbremse. Fuldstændig lydløs kørsel og trinløs justering af hastigheden. Indhold i liter 200 liter. Indhold i kg 500 kg.

Contractor er den klassiske minidumper tilført den nyeste teknik, som matcher tidens krav til funktionalitet, sikkerhed og arbejdsmiljø. **Ring for uforpligtende demonstration.**

Dan Sand

RING 96 56 41 00

Alle priser er eks. moms og fragt. Forbehold for trykfejl & prisstigninger.

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORNBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.COM

10 SPØRGSMÅL TIL PROFESSOREN ... OG LIDT OM ASKESPREDNING OVER HAVET

Tekst og foto: Ulrik Christiansen, ktmadrkirkegaarde@mail.dk
Kirkegårdsleder, Kerteminde-Drigstrup kirkegårde

Kirkegården kunne f.eks. opstille et fælles gravminde, hvor de som ønsker deres aske spredt på havet, kan få deres navn sat på. Som på den "rigtige" kirkegård vil familien have et mindested, og afdødes historie vil leve videre i kraft af navnet og alle de historier og værdier, som er vævet ind i det.

Hvorfor vælger så mange mennesker kirkegården og det personlige gravsted fra?

- På grund af religion eller mangel på samme?
- Eller fordi vi i år 2016 ikke anerkender, eller fordi vi

undervurderer betydningen af et mindested?

- Eller er det fordi kirkegårdene ikke har de rigtige varer på hylderne, eller er det fordi vi ikke har lagt øre til hvad der tales om i vores multikulturelle, multietniske og multireligiøse samfund?
- Skal kirkegården fremover kunne rumme alle kulturer, alle religioner, ateisten og den ikke troende?
- Hvis ikke – hvor skal de så begraves?
- Hvad betyder det faldende medlemstal i den danske folkekirke for den fremtidige indretning af kirkegården?
- Hvor mange procent af de begravede skal være medlemmer af folkekirken for at kirkegården er en kirkegård og ikke en begravelsesplads?
- Kan kirkegården defineres til også at omfatte havet, skoven, heden, klitterne, stranden og den grønne eng?
- Kunne det være kirkegårdens opgave at tilbyde og varetage en minimal indretning og pasning af sådanne decentrale naturkirkegårde/tema kirkegårde?
- Hvad er alternativet til kirken og kirkegården, herunder de kommunalt drevne, som ejere og planlæggere af kirkegården/begravelsespladsen. Hvornår eller måske nærmere "hvad tid", mister kirkegården sit monopol?
- Skal kirkegårdene ikke klædes bedre på til den fremtidige indretning, brug og behov via en tæt dialog med de mennesker, grupper, foreninger, religioner m.m. som ikke føler sig hjemme på kirkegården og derfor vælger den fra i størst muligt omfang, eller sagt på en anden måde, bruger den i mindst muligt omfang?

"Måske er det sådan, at selv ting der er døde, bliver endnu mere døde, når man ikke læn- gere er opmærksom på dem."

Citat: Haruki Murakami

Er der nogen, som ved mere om kirkegårdene og deres

betydning end kirken og kirkegården selv? Denne viden er vores bedste argument for, at vi også i fremtiden skal kunne tilbyde alle "den bedste" plads på kirkegården. Kirkegårdens store udfordring er transformeringen fra den kirkegård vi alle kender, og til den kirkegård/begravelsesplads som vi ikke kender, men som vore brugere ønsker og vil bruge. Her skal vi ud og møde vores kommende brugere. Vi skal være offensive og ikke defensive.

Askespredning på havet er i dag et meget benyttet alternativ til kirkegården. Der er ikke dagsaktuelle tal på antallet af askespredninger på havet, men det er et alternativ som benyttes i stadig stigende grad. Hvorfor? Er der økonomiske grunde, kulturelle årsager, religiøse overvejelser eller noget helt fjerde?

- Hvorfor kan kirkegården ikke sejle ud og tilbyde askespredning på havet?
- Hvorfor tilbyder kirkegården ikke her en smuk ceremoni,

en smuk stilhed, en varm hånd og et lyttende øre?

- Hvorfor kan kirkegården ikke opstille et fælles gravminde, hvor de som ønsker deres aske spredt på havet, kan få, hvis de ønsker det, deres navn ciseleret, skåret, hugget eller malet på glas, drivtømmer, stykker af gamle skibsmaster, eller den store sten som har ligget i brændingen siden den sidste istid. Som på den "rigtige" kirkegård vil familien have et mindested, og afdødes historie vil leve videre i kraft af navnet og alle de historier og værdier, som er vævet ind i det.

Jeg vil lade de mange spørgsmål stå ubesvaret, men blot konstatere vigtigheden af dialog både i egne rækker og måske især med hele det "omgivende samfund", samt vigtigheden af åbenhed, forundringsparathed og forandringsparathed, stolthed over hvad vi kan og lydhørhed og ydmyghed over for alle de nye opgaver og ønsker vi bliver mødt med. ■

Lyng Naturgødning ApS

e-muld

**Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
Topdressing • Grus • Granitskærver**

*Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning*

www.l-n-g.dk

Slangerupvej 16 · 3540 Lyng · 48 18 73 50

- også i bigbags

Digitalt Kirkegårdskort

13	123	127	256	260	264
14	124	128	257	261	265
15	125	129	258	262	266
16	126	130	259	263	267

- Opmåling
- Kort
- Plejeplaner
- Rådgivning
- Protokoller
- Afsætning
- Ajourføring
- Nummerering
- 25 års erfaring

Landinspektørcentret A/S

Nygade 46 - 7400 Herning - tlf. 97 12 36 88
herning@lcdk.dk - www.lcdk.dk

www.vmloader.dk | 9744 1700 | 6161 6942

KONTAKT EN AF VORES FORHANDLERE I DIT NÆROMRÅDE

Vinderup & Nykøbing | Vinderup Maskiner | 9744 1700 | 6161 6942
 Varde | Varde Have og Skovmaskiner | 8615 6302
 Præstø | Bårse Maskinforretning | 5599 3737
 Næstved | Minitraktorgården | 5572 5376
 Grindsted | Maskinland | 7582 4611
 Hornslet | Elite Service | 7521 0940
 Middelfart | Kragmann | 7532 2500
 Vejle | Vemas | 6441 2860

Vinderup Maskiner A/S

Besøg **www.vmloader.dk** og se det fulde produktprogram

M Loader

**1022LX (22hk)
PRIS
117.800,-**

**1026LX (26 hk)
PRIS
134.800,-**

Kubotamotor, 3 cyl. m/vandkøling, Hurtigskift
Redskabshydraulik i joystick og komplet lypakke

Priserne er excl. moms

SEMINAR OM "DE GLEMTE KIRKEGÅRDE"

Tekst: Jens Zorn Thorsen og Jens Dejgaard Jensen

Foto: Jens Dejgaard Jensen

Gravminderne og kirkegården ved Psykiatrisk Hospital i Risskov findes snart kun på billeder.

Kirkegården ved Psykiatrisk Hospital i Risskov bliver nedlagt. Denne kedelige baggrund var udgangspunktet for Foreningen for Kirkegårdskulturs seminar, som havde ca. 75 deltagere fra hele landet.

Formandens velkomst

Formanden understregede hvor vigtigt det er at holde fast i mindekulturen og introducerede provst Esben Thusgård som dirigent.

Tim Flohr Sørensen, kirkegårdsforsker Saxoinstituttet, afd. for arkæologi.

Spørgsmålet er hvornår en historisk lokalitet er umistelig?

og hvordan er det kommet så vidt? Vi genbruger vores grave og kirkegården kræver kontinuerlig pleje. Udfordringen er hvordan vi håndterer forgængeligheden og forfaldet.

Institutionskirkegårde og lovgivning

Stiftskontorchef Jette Madsen, Århus stift, konstaterede lakonisk i sit korte indlæg, at loven vedrørende Folkekirkens kirkegårde ikke gælder for hospitalskirkegården i Risskov: Kirkegården er simpelthen anlagt uden myndighedsgodkendelse i 1857, og dermed heller ikke beskyttet af en godkendende myndighed. Først omkring år 1900 blev institutionskirkegårde andre steder i landet oprettet med kirkeministeriets godkendelse og deklaration, således f.eks. ved De Kellerske Anstalter i Brejning.

Anne Kjærsgaard fortalte bl.a. om de forskellige opfattelser af, hvad der er bevaringsværdigt.

Andre institutionskirkegårdes status

Landskabsarkitekt Charlotte Skibsted gennemgik situationen for flere institutionskirkegårde, og det er et broget billede der tegner sig.

Rødbygårds afdeling på Rødby kirkegård blev ryddet i 2009 – marmorpladerne opbevares dog fortsat. Ebberødgårds kirkegård er i forfald – der er brutalt lagt et traktorkørespør hen over gravområdet.

Skt. Hans ved Roskilde er godt beskyttet, måske fordi der er værdifuld fauna, som beskyttes i området.

Institutionskirkegården ved Nykøbing S. bevares og passes.

Fra mindekultur til glemmekultur

Stine Helweg, kirkegårdsvejleder i Københavns Kommune, stillede spørgsmålet: Hvorfor nedlægges gravene så hurtigt? Hvorfor har vi så mange anonyme gravsteder? Stines indledende præmis var, at hun efter 10 års arbejde med kulturformidling nærede stor kærlighed til kirkegårdene – men også stor pessimisme hvad angår kirkegårdenes fremtid, fordi gravene nedlægges hurtigt og fordi mange begravnes anonymt. I København var tallene i 2015 for nysalg 60 % til fællesgrav, 18% kollektive anlæg og 12% individuelle gravsteder. For udløbne gravsteder gælder, at ca. 70 % af de individuelle gravsteder og ca. 60 % af gravstederne i fælles anlæg bliver fornyet.

Hvorfor er det sådan? Det bedste svar findes måske i Michael Böss: "Det Demente Samfund: Historieløshed i Nutidskulturen", udgivet i 2014. Bogen indeholder en analyse af vor tids tilgang til fortiden, som værende domineret af en rationalistisk og funktionalistisk tankegang. Relateret til kirkegårdene

kan begravelsespladserne anskues funktionalistisk, dvs. som en praktisk foranstaltning til håndtering af de døde, men også i et kulturhistorisk perspektiv: Kirkegården er et udtryk for omsorg for familie og slægt, som bærer af samfundets historie, som kollektiv mindekultur. Hvis Böss har ret i sin tese, at historieløsheden råder både institutionelt og individuelt, så giver det sig selv at kirkegården som et kompleks af kulturhistoriske værdier kommer under pres – med institutionskirkegården i Risskov som et oplagt eksempel.

Mens de anonyme graves popularitet må ses som et udtryk for historieløshedens manifestation hos den enkelte, så må nedlæggelsen af institutionskirkegården i Risskov ses som et udtryk for den kollektive historieløshed.

I Foreningen for Kirkegårdskultur arbejder vi for at kirkegårdenes æstetiske, kulturhistoriske og landskabelige værdier både bevares og udvikles – fordi de tilbyder både samfundet og individet identitet og mening, ved at fortælle om samfundets vekslende værdier, ved at afspejle fortidens og nutidens fællesskaber, og ved at give det enkelte menneske plads i historien, hvor slægt følger slægters gang. Identitet og mening er bare ikke i særlig høj kurs i et gennemfunktionalistisk samfund. Ting, konventioner og traditioner, der ikke umiddelbart længere forekommer at gavne og have funktion for det moderne samfund, de bliver rationaliseret væk. Og derfor hjemfalder gravene så hurtigt, og derfor ender så mange i anonym fællesgrav.

Der er dog modkulturer til den fremherskende rationalisme/funktionalisme. Stine Helweg anfører de fællesskaber, som f.eks. kirker, ngo'er og fagforeninger repræsenterer. Og grund til optimisme er der også, når selv Information på lederplads skriver at "En hellig treenighed af individualisme, sekula-

Deltagerne i seminaret om "De glemtes kirkegårde" fik en rundvisning på kirkegården ved Psykiatrisk Hospital i Risskov.

risme og rationalisme hersker over Nordeuropa" og: "den blanke afvisning af tro og ritualer har affortryllet verden, og det har efterladt en tomhed i os". Lederen fortsætter: "vi bør være mere helhjertede i omfavnelsen af vores egen historie og kulturelle traditioner – det gør os hverken til fascister eller indremissionske – og vi bør tale mere åbent om døden".

For os der arbejder med kirkegårde, er det klart at kirkegårdene er med til at fortrylle verden og skabe meningsfylde, og at kirkegårdene historisk set er "kollektivets krisehjælp til individet og et bolværk imod tomheden".

Leif Arffmann, Provst i Vejle

I Brejning ved Vejle er det lykkedes at bevare og revitalisere kirkegården tilknyttet den Kellerske institution, gennem et jævnbyrdigt samarbejde mellem Vejle kommune og Vejle provsti. Kirkegården var i funktion i perioden 1900 – 1976 og henlå herefter forsømt, indtil den blev restaureret efter en plan udarbejdet af Landskabsarkitekt Preben Skaarup og drives nu af Gauerlund sogns kirkegårds personale. Der er planlagt rejst et fælles monument af Bjørn Nørgaard.

Anne Kjærsgaard

Fremhævede bl.a. gravmindernes betydning for de efterladte kontra gravmindernes betydning for historikere og den forskellige accept af symbolerne til bearbejdning af sorgen: Billeder, websites, ritualer m.fl. Hun argumenterede for en mulig liberalisering af begravelsesloven, så urnerne i fremtiden kan stå i hjemmet?

Sammenfattende

Forsamlingen og fagkundskaben stillede spørgsmål til mulighederne og nødvendigheden af at bevare institutionskirkegårdene for eftertiden, for at give vores efterkommere

mulighed for at mindes og forstå institutionernes udvikling. Og ikke lade økonomiske hensigter styre udviklingen med risiko for at samfundet mister værdifuld viden.

En del af institutions kirkegårdene er ikke omfattet af kirkegårdslovgivningen og kan derfor uden videre nedlægges hvis ikke der gribes ind i tide. Der kan derfor med fordel ses på de tilbageblevne institutionskirkegårdes tilstand, for at prioritere og sikre at værdierne bevares for eftertiden. ■

Kirkegården ved Psykiatrisk Hospital i Risskov - Status

Slots og ejendomsstyrelsens vurderer at gravpladsen ingen værdi har og at området ikke er omfattet af museumsloven.

Der er i Aarhus kommunes lokalplan for området ikke indføjet bevarende elementer på gravpladsen. Der er derfor ingen juridiske bindinger der kan forhindre bygherren i at påbegynde byggeriet på arealet uden videre, hvilket vil ske i 2017.

Imidlertid er der indledt et samarbejde mellem MOMU (Lars Krants Larsen, Moesgaard Museum), KPC (bygherren) og SDU (Jesper Lier Boldsen, Syddansk Universitet) for at skaffe fondsmidler til en planlagt udgravning inden byggeriet, hvilket har stor forskningsinteresse.

KPC er desuden indforstået med at samle evt. ligrester sammen til Regionen så den kan sørge for en genbegravelse i et lapidarium.

Lars Krants Larsen, Senior Curator ved Moesgaard Museum

Ny app fra EG Brandsoft

Tag relevante data med ud på kirkegården

Den nye app fra EG Brandsoft gør det let at holde styr på arbejdsopgaverne på kirkegården. På en iPad kan alle kirkegårdens ansatte nu finde relevant information om arbejdsopgaver og aftaler, lige der hvor de har brug for det.

» Med den nye app har vi fået adgang til vores administrative system fra en iPad. Vi skal altså ikke som før ind på kirkegårdskontoret for at lægge billeder og notater ind. Nu kan vi gøre det hele på stedet. Alting bliver gemt under det rigtige gravsted og kan nemt findes frem igen.

Allan Vest, kirkegårdsleder, Hjørring Kirkegård

► Ring til os på 9928 3565, og få en gratis demonstration

Adding value to business

NORDISK KONGRES 2017

Den nordiske kongres for kirkegårde og krematorier 2017 afholdes på Hotel Scandic i København i dagene 6. – 8. september. Programmet for kongressen er nu på plads – og der er lagt op til nogle spændende dage, hvor der vil være rig mulighed for at hente inspiration og udveksle erfaringer med kolleger fra de nordiske lande.

Onsdag den 6. september

- 09.00 Registrering af kongres deltagere
- 10.30 Åbning af kongres 2017
- 11.00 **Nordens kirkegårde set i reformatorisk lys**, ved biskop Elof Westergaard, Ribe 2017 er året for 500 året for fejringen af Reformationen. På hvilken måde kan man tale om en reformatorisk arv og fortsat prægning af de nordiske landes kirkegårdskultur?
- 12.00 Frokost /lunch
- 13.30 **Fremtidens kirkegård**, fremtidsforsker Marianne Levinsen, Danmark
Fremtidens kirkegårde i Norden, Demografien i de nordiske lande, megatrends og trends med betydning for begravelseskikke og krav til service og den fysiske udformning af kirkegårde frem til 2030.
- 14.15 Kaffe og mulighed for at få værelser
- 14.45 Fremtidens kirkegårde i Nordisk tradition
Arkitekt Kristine Jensen: Stockholms Nye Kirkegård, et sted for både for de levende som de døde.
Arkitekt Rannveig Søndergaard Holm: Gravpladsen er et spejl af tiden. Hvad er udfordringen for de Nordiske kirkegårde i dag, og hvordan kan vi fortsætte ind i den fremtid, som vi stadig ikke kender?
- 16.00 Afgang til værelserne
- 18.15 Mødes på kongres hotellet og fælles gåtur til Tivoli
- 19.00 Middag i Grøften Tivoli

Torsdag den 7. september

- 09.00 **Brugerønsker - Drift - Etik**
Stine Helweg, Københavns kirkegårde, Dødens have/park/hav - har kirkegårdene en fremtid? Om hvad der konstituerer kirkegården, som vi kender den, og hvad der sætter den under pres.
Bjarne Kjeldsen, Norsk forening for Kirkegårdskultur, «Dona eis requiem – Kan de døde udfordre os etisk?» Når værdighed ved fysiske forhold på kirkegården skal vurderes, i hvor høj grad skal hensynet til de døde så veje?
Lorentz Tovatt, politisk rådgiver for i Miljöministeriet, Sverige, Miljø, hvad betyder de fremtidige krav til biodiversitet og emissionsstandarder for begravelses virksomhed.
Hjalte Hugason, professor i Kyrkohistoria teologiska och religionsvetenskapliga vid Háskóli Islands (Islands universitet), På hellig mark: Kirkegården som sakral, kulturel, historisk, social og etisk miljø.
Kaffe pause
Gustaf Molander, professor Helsingfors Universitet, Etik på kirkegården og i krematorie i forhold til de efterladte, afdøde, publikums besøgende samt de ansattes brug af maskiner og påklædning.
Tom Olsen, Ringsted krematorium i Danmark, Brug af overskudsvarmen om sommeren til nedkøling af luften til kølerummene, og orientere om installation af solfangeranlæg.
Thorbjørn Sammulsson, Sverige, Udfordring og erfaring med udslip af NOx.
- 12.15 Frokost / Lunch
- 13.45 **Kirkegårde for de levende**
Anne Kjærsgaard, phd studerende, De levendes kirkegård. Hvad nyere sorgteori og undersøgelser fortæller om gravstedsbesøgets betydning for brugeren, og hvordan det udfordrer elementer i vores kirkegårdskultur.
Kirkegårdschef Pekka Leskinen Finland, Kirkegård for de levende: Inddragelse af skoler, børn og teenagere. Den mobile digitale

vej til kirkegården. Koncerter, miljø dag, og andre kulturelle arrangementer. Frivillige aktiviteter herunder hjælp til sorg bearbejdelse, besøgsven og gravstedets besøg/pasning.

- 15.15 Kaffe
- 15.45 Konkurrencen omkring gravstedsminder, præsentation af vinderprojekterne, samt 2 & 3 pladsen
- 16.15 Præsentation af næste nordiske kongres i Finland 2021
- 19.00 Kongresmiddag med underholdning

Fredag den 8. september

- 08.30 Ekskursioner til Bispebjerg Kirkegård & krematorium
På Bispebjerg kirkegård vil der være mulighed for dels at se kirkegården og krematorie.
- 10.00 Afgang til Gladsaxe kirkegård hvor der er frokost og udstilling.
På Gladsaxe kirkegård skal frokosten indtages, og der vil der være mulighed for at se kirkegårdens anlæg og forskellige gravstedstyper. Under besøget kan man desuden se en udstilling, som omfatter forskellige forhandlere, der typisk leverer varer til kirkegårdsdrift.
- 13.15-
- 13.30 Afgang med busser til Garnisons kirke
- 14.00 Afslutning med koncert i Garnisons kirken
- 15.30 Afgang med busser til kongres hotel. Hotel ca. 15.45

Årsmøde for FDK og DKL

FDK's og DKL's årsmøde 2017 afholdes i en forkortet udgave på Hotel Scandic i København d. 5. september, dagen før den nordiske kongres. Programmet for årsmødet kan ses på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk.

Tilmelding

Tilmelding til den nordiske kongres og/eller årsmødet kan ske på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Sidste frist for tilmelding er d. 31. maj 2017. Efter denne dato er tilmeldingen bindende.

Priser

Kongres og årsmøde, inkl. hotelophold m/ morgenmad: Kr. 11.190,-
 Kongres, inkl. hotelophold m/ morgenmad: Kr. 8.195,-
 Kongres og årsmøde, ekskl. hotelophold og morgenmad: Kr. 7.000,-
 Kongres, ekskl. hotelophold og morgenmad: Kr. 5.200,-
 Ved overnatning i delt dobbeltværelse gives kr. 800,- i rabat pr. deltager.

Udstilling ved

NORDISK KONGRES 2017

I forbindelse med den nordiske kongres for kirkegårde og krematorier, er det muligt for forhandlere og organisationer at udstille ved kongressen. Vi forventer ca. 500 deltagere fra de 5 nordiske lande.

Der vil være to typer udstilling. En udendørs udstilling i forbindelse med kongressens ekskursion, samt en indendørs udstilling i kongreshotellets foyer.

Udendørsudstilling:

- Består af et areal på ca. 50 m² på Gladsaxe Kirkegård.
- Udendørsudstillingen er planlagt til fredag den 8. september fra kl. 10.30 til 13.30.
- Kongresdeltagerne skal indtage en let arbejdsfrokost i udstillingsperioden. Frokostområdet ligger i sammenhæng med udstillingsområdet.

Prisen pr. udstillerplads, med frokost for op til 2 personer, er kr. 5.000,-

Indendørsudstilling:

- Hver udstiller vil få et bord stillet til rådighed, hvor udstilleren har mulighed for at stå med udstillings- og præsentationsmateriale.
- Bordene er placeret i de lokaler, deltagerne i kongressen skal igennem for at komme til dagens foredrag og der, hvor deltagerne holder deres kaffe- og frokostpauser.
- Indendørsudstillingen er planlagt til at være under hele kongressen.
- Der er et begrænset antal udstillerpladser.

Priser:

- Leje af udstillingsplads for 1 person, med overnatning på hotellet og ret til deltagelse i kongressen, inklusive alle måltider. Pris: Kr. 16.195,-
- Pris pr. ekstraperson, med overnatning på hotellet og ret til deltagelse i kongressen, inklusive alle måltider. Pris: Kr. 8.195,-

Eller

- Leje af udstillingsplads for 1 person, med kaffe og frokost, alle dagene. Pris: Kr. 10.500,- (uden overnatning og aftensmad)
- Pris pr. ekstraperson, med kaffe og frokost, alle dagene. Pris: Kr. 2.500,- (uden overnatning og aftensmad)

Bestilling

Bestilling af standplads kan ske på NFKK's hjemmeside: nfkk.eu/apply.html, eller man kan kontakte Dick Kreinøe på mail: dk@gladsaxekirkegaard.dk eller tlf.: 3967 7008.

Sidste frist for bestilling er d. 31. maj 2017. Efter denne dato er bestillingen bindende.

Annoncering i KIRKEGÅRDEN, Nordisk Kongres 2017

KIRKEGÅRDEN nr. 3 bliver trykt i et ekstra stort oplag og bliver uddelt til samtlige deltagere i den Nordiske Kongres for kirkegårde og krematorier.

Priserne, ekskl. moms, for annoncering i KIRKEGÅRDEN nr. 3 er de sædvanlige:

1 side	kr. 3.500,-
½ side, liggende eller stående	kr. 2.500,-
¼ side, liggende eller stående	kr. 1.500,-
⅓ side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Deadline for annoncer til KIRKEGÅRDEN nr. 3 er d. 20. maj 2017.

Vi er dem med
det
brede sortiment

Vi ønsker alle en god Jul samt et godt Nytår.
Vi ser frem til at mødes igen i det nye år.

Vejenbrød Planteskole ^{apS}

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77 - Fax. 48 28 01 96
www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

Stangsakse

ARS

Beskæringsudstyr

SITAS.DK · 44 65 05 65

Knivtandsave

Topsave

Træ

-beskæring
-plantning
-fældning
-flytning
rodfræsning og rådgivning

Slåning af naturgræs

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

Vognmandskørsel

KS Tree Care ApS

Ingegårdsvej 11 · 4340 Tallase
www.ks-treecare.dk
E-mail: ks@ks-treecare.dk

Wad

LANDSKABSARKITEKTER ApS

Skovkirkegårde
Naturkirkegårde
Udvidelser og omlægninger
Kirkegårdsinventar
Helheds- & Udviklingsplaner
Book os til en rådgivningsdag

Peder Skrams Gade 39
8200 Århus N.
T: 86 52 17 77
www.wadlandskab.dk
post@wadlandskab.dk

RING: 25 56 36 16

Listebænke, københavnerbænke m.v.

- ✓ FSC certificeret træ
- ✓ Varmtgalvaniseret stål
- ✓ Støbejern

Priseksempel: **3.500,00 DKK** ex moms

JESSING BÆNKE APS, NIELSEN&JESSING

Georg Krügersvej 293 | 8600 Silkeborg

Henrik Jessing, mobil: **2556 3616**

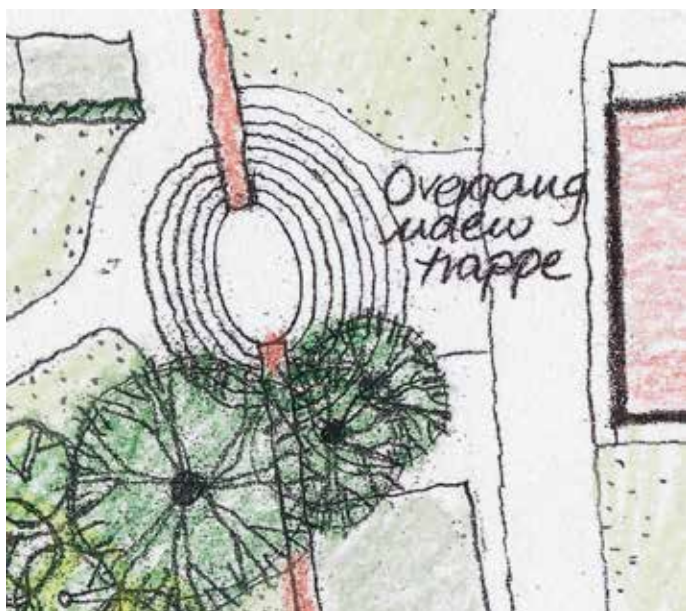
salg@nielsenogjessing.dk | www.jessinggroup.com

NIELSEN JESSING

UDVIKLINGSPLAN TIL VALLENSVED KIRKEGÅRD

Af Katrine Thuesen, kt@planterogrum.dk
Landskabsarkitekt MDL, Planter og Rum

En 'repos' i muråbningen giver en lille plads uden hældning. Tegningen er principiel – og skal detaljeres på basis af en landinspektøropmåling.

Tegnestuen Planter og Rum har udført udviklingsplaner til to landsbykirkegårde i Næstved sogn. Udviklingsplanen for Hyllinge Kirkegård blev bragt i KIRKEGÅRDEN nr. 5. Her beskrives udviklingsplanen for Vallensved Kirkegård

Vallensved Kirkegård

Vallensved Kirkegård ligger i Vallensved ud til hovedvejen mellem Næstved og Slagelse. På den anden side af kirkegården, mod syd, er der åbne marker. Kirkegårdsbeplantningen er præget af mange ret store stedsegrønne træer og buske, hvoraf de fleste er opstammede. Dette giver en lethed til det ellers lidt tunge udtryk, som stedsegrønne planter kan have.

Der er ganske få løvtræer på kirkegården, nogle enkelte store, gamle seljerøn.

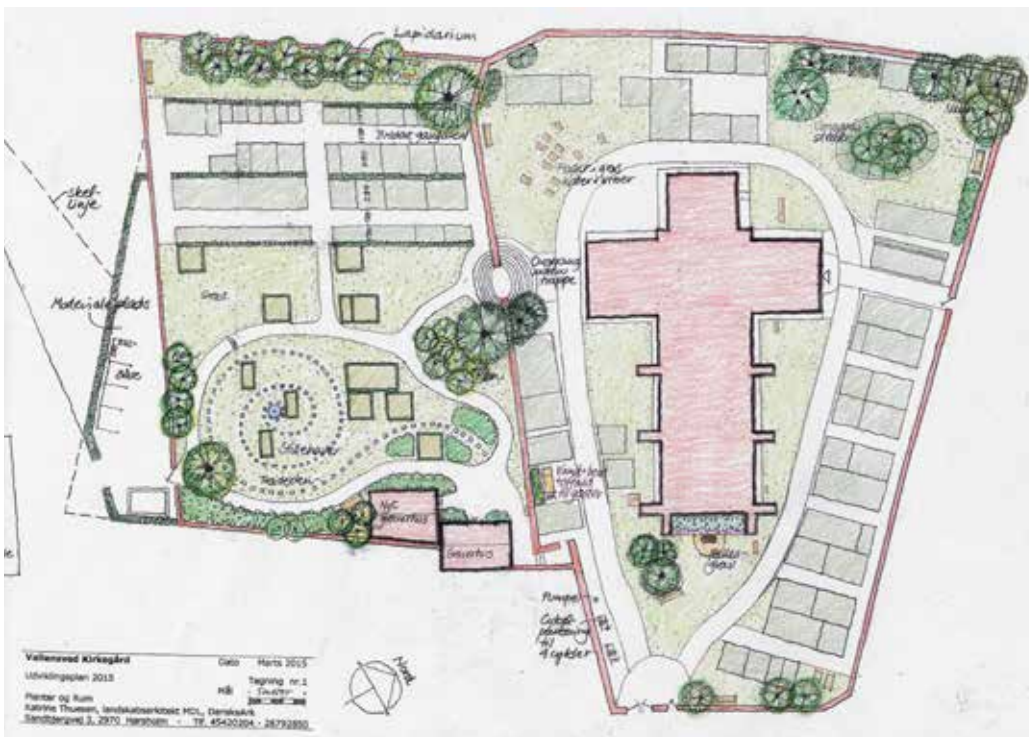
I udviklingsplanen er det planlagt, at der skal plantes flere grupper af løvfældende træer, som også her kan give varierede årstidsoplevelser. Det drejer sig om flere sorter af røn: japansk røn, ellebladet røn og sølvbladet røn. Med disse forskellige røn, vil der samtidig med en sammenhæng skabes en variation, idet bladfarve, bladform, høstfarve og bær er forskellige fra sort til sort.

Mellem den gamle og den nye afdeling af kirkegården er der i dag 2 trappetrin, der giver problemer for gangbesværede med rollator, kørestol, for barnevogne og for kirkegårdens maskiner. Derfor ændres trinene til en glidende overgang udformet som en lidt skrå ellipse, der opfanger terrænspringet og forvandler det til et mønster i belægningen mellem de to afdelinger.

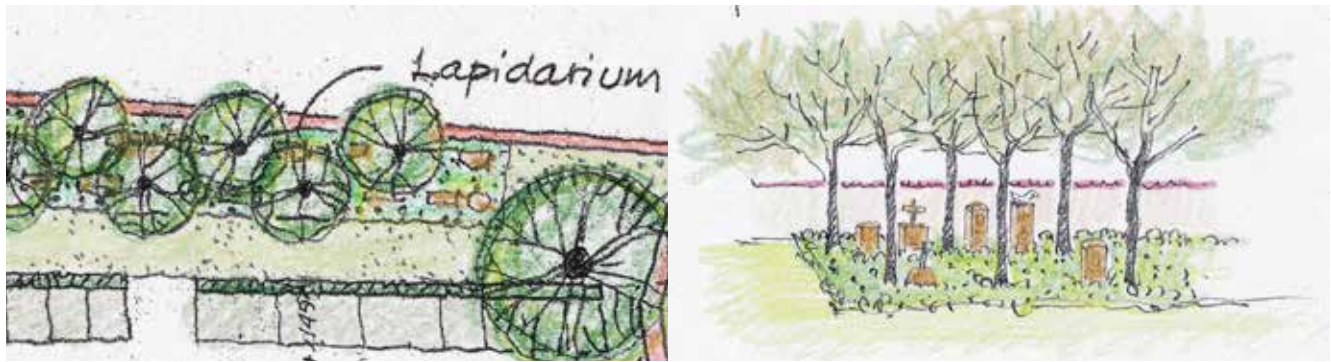

JMiall, CC-BY-3.0

I den gamle afdeling er der mangel på urnegravsteder i græs. Der var en række der lå lidt tilfældigt og som forholdsvis nemt kunne krummes til at indgå i en samlende ellipseform. Midten af ellipsen er hævet 15-20 cm og er tilplantet med bunddækkende stedsegønne buske, liguster gedeblad, Lonicera pileata, og 4 paradisæbletræer, Malus 'Evereste'.

I den nye afdeling nedlægges med tiden 8 gravstedsrækker, således at der kun er 4 gravstedsrækker tilbage. Der hvor gravstedsrækker nedlægges bliver der nu plads til dels et lapidarium og dels en stillehave.

Lapidariet placeres op af vest-muren.

Spiralen formes af trædesten i græsset der fører ind til en lille vandkunst i midten.

I den gamle afdeling er der mangel på urnegravsteder i græs. Der var en række der lå lidt tilfældigt og som forholdsvis nemt kunne krummes til at indgå i en samlende ellipseform.

Midten af ellipsen er hævet 15-20 cm og er tilplantet med

bunddækkende stedsegrønne buske, liguster gedeblad, *Lonicera pileata*, og 4 paradisæbletræer, *Malus 'Evereste'*. Liguster gedeblad kan både vokse frit – og få bær – eller klippes. Som ryghæk til gravstederne, klippes den præcist og resten skal vokse frit.

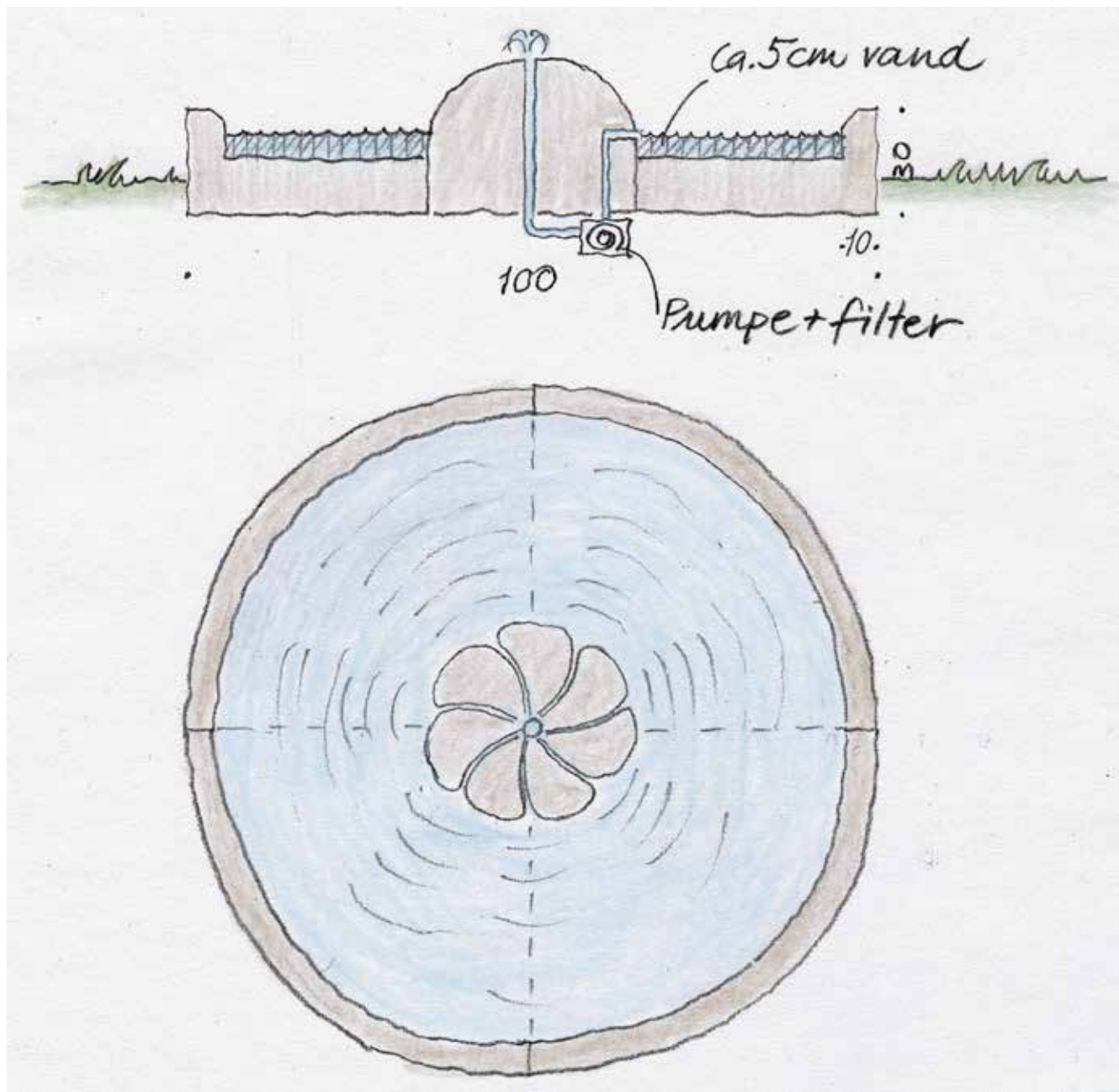
Yamatsu, CC-BY-3.0

Bruce Marlin, CC-BY-3.0

Tanaka Juuyoh, CC-BY-3.0

Vinterglans, *Pachysandra terminalis*, danner bund i lapidariet. Japansk røn, *Sorbus commixta*, skal sløre udsynet til de store ladebygninger udenfor kirkegården.

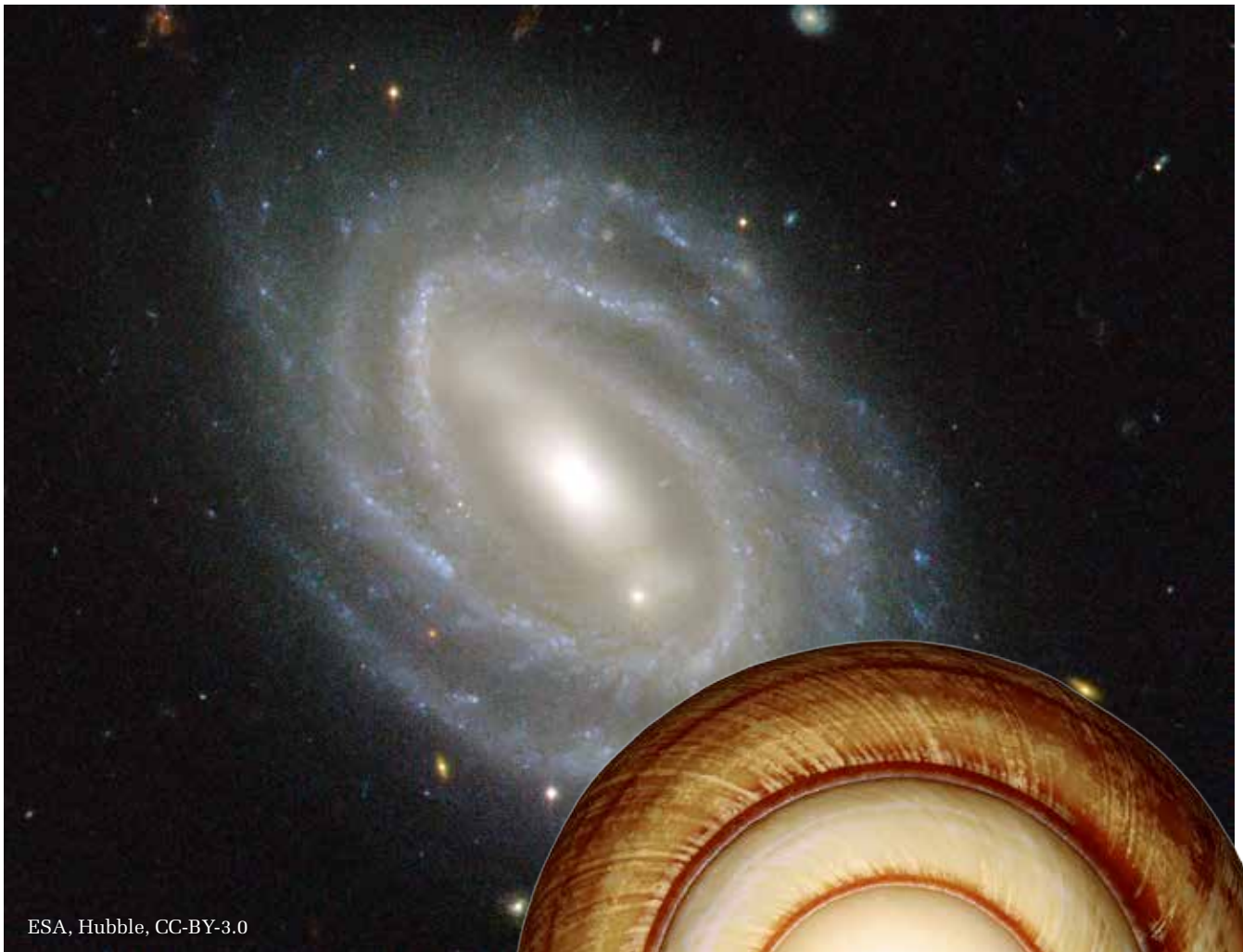
Vandkunsten udføres i granit, som et rundt bassin med en 'blomst' i midten, hvorfra vandet i en lille stråle bobler op og falder ned over blomsten i en spiral form.

I den nye afdeling nedlægges med tiden 8 gravstedsrækker, således at der kun er 4 gravstedsrækker tilbage. Gangbredderne i den vestligste ende af afdelingen er for smalle til, at der med maskine kan graves ud til kistegrave. Ved at ændre den ene side af gravstedsrækkerne fra kistegrave til urnegrave, kan gangbredden øges til 150 cm. Den anden side af gravstedsrækkerne forbliver kistegrave og kan i længden øges fra de nuværende 250 cm til 280 cm.

På denne måde fastholdes ryghækkene og den grundlæggende gravstedsstruktur.

Der hvor gravstedsrækker nedlægges bliver der nu plads til dels et lapidarium og dels en stillehave.

Lapidariet ligger helt op mod kirkemuren mod vest. I en bund af vinterglans, stilles og lægges de bevaringsværdige

ESA, Hubble, CC-BY-3.0

Inspirationen til stillehaven kommer fra spiralen som findes i det allermindste og det allerstørste, som en universel form.

H.Zell, GNU
Free Documentation
Licence

mindsten under et tag af kronerne fra japansk røn, *Sorbus commixta*. Træerne giver rum og ramme til lapidariet, samtidig med at de slører udsynet til de store ladebygninger udenfor kirkegårdsmuren.

I den sydøstlige del af den nye afdeling anlægges med tiden en stillehave.

Der er allerede nu mange tomme og udløbne gravsteder. De få gravsteder der vil være i brug fremover indpasses i formen.

Vandkunsten giver mulighed for at nyde den lille lyd af vand. Samtidig vil det fungere som fuglebad og som drikkested til insekter og sommerfugle. ■

KREMATORIEKURSUS 2016

Tekst og foto: Erik Bach, eb@aarhus.dk
Aarhus Kirkegårde

Under den efterfølgende teori, fik kursusedtagerne en opfordring til at gå hjem og få lavet en beredskabsplan i samarbejde med det lokale brandvæsen.

Der blev afholdt krematoriekursus i Svendborg, med 18 engagerede kursister i dagene 25. – 28. oktober. I år med deltagelse af 2 norske kolleger fra Alfaset krematorium i Oslo, rigtig fint med lidt nordisk udveksling.

I år startede kurset med en sammenrystnings-bustur til Glamsbjerg og Tommerup for at se henholdsvis en kistefabrik og en bedemandsforretning. Efter rundvisningen var der spisning og efterfølgende oplæg om historisk tilbageblik, administration og etik. Sidstnævnte gav som vanligt

anledning til en god debat.

Hver enkelt kursusedtager fik udleveret kompendium, program, deltagerliste med e-mails på øvrige kursusedtagere.

Fyns beredskab var igen i år på banen med brandfolk og biler. Der var en praktisk øvelse i Svendborg krematorium og efterfølgende teori. Og en opfordring til at gå hjem og få lavet en beredskabsplan i samarbejde med det lokale brandvæsen.

Fyns beredskab var igen i år på banen med brandfolk og biler, og stod for en praktisk brandøvelse i Svendborg Krematorium.

Kurset indeholdt teori om følgende emner:

- Håndtering af miljøfarligt affald
- Gennemgang af tekniske anlæg
- Forbrændingsteknik
- Ovnens opbygning og materialer
- Miljølovgivning og varmegenvinding

Der var flere forskellige foredrag

- M.J. Ovn-Byg lavede præsentation om ildfast udmuring i krematorieovne.
- Flexcon havde et teoretisk indlæg, med efterfølgende praktik i Svendborg krematorium.
- DFW havde en præsentation af deres produkter og ydelser.
- Tony Fryklund holdt et indlæg om "arbejdsdagen som krematør".
- Sognepræst Torben Poulsen leverede et interessant indlæg om "Mødet med mennesker i sorg".

Evaluering af kurset:

Der var stor tilfredshed blandt deltagerne med rammerne, kursusindhold og varighed. Oversættelse af DFW-indlæg fra engelsk til dansk mistede lidt undervejs.

Forslag til temadage:

Besøg i Nyborg, på det gamle kommunekemi, hvor brugte additiver fra krematorier afleveres.

Undervisning i at læse kurver fra SRO-anlæg.

Slutteligt blev der udleveret kursusbevis og man tog hver til sit, beriget med mangt og meget. ■

BOGANMELDELSE:

BEGRAVELSE FOR BEGYNDERE

Tekst: Jens Dejgaard Jensen,
j dj@skk.dk

Bogen har undertitlen "en jordnær guide". Og det lever den op til. Den tager læseren med til forfatterens egne oplevelser, og mange andre citeres for deres oplevelser og erfaringer om død og begravelse. Forfatteren markerer tydeligt, når det er personlige oplevelser, og når det er mere nøgtern information. Bogen fortjener ros for jordnær nøgternhed, når det drejer sig om råd og vejledning om de mange praktiske detaljer i forbindelse med et dødsfald. Samtidig er forfatteren udmærket klar over, at dødsfald og følelser hører sammen.

Og vi kommer hele vejen rundt: "Inden det sker", "Op til begravelsen", "Begravelse i og uden for folkekirken" samt "Bagefter", er nogle af bogens overskrifter.

Ikke mindst afsnittet "Bagefter" bekræfter, hvad mange kirkegårde har oplevet: stor strid kan opstå, når der skal træffes beslutninger om afdødes gravsted, deling af indbo osv. Også her giver Sisse K. Ibsen konkrete råd, selv om hun indleder afsnittet om konflikthåndtering således: "Ærlig talt: Der er nok at blive rygende uenige om. Og masser af tilfælde, hvor et kompromis slet ikke er en mulighed, fx i valget mellem kremering og jordbegravelse. Det samme gælder valget af sidste hvilested".

Læst med kirkegårdslederens synsvinkel er det en god bog for den/de, der skal tage sig af det praktiske, når døden rammer. Nu ved vi jo, at den rammer os alle før eller siden, og bogens nytteværdi er der bestemt også for os, som mener vi skal være her et stykke tid endnu, Sisse K. Ibsen skriver: "At være en velforberedt kommende afdød er et stort arbejde. Så scan din personlige situation og begynd med det, som føles vigtigst for dig. Er det hunden, at sommerhuset går til de rette, eller at dine ferie billeder ikke forsvinder bag en kode, kun du kender?" ■

Sisse K. Ibsen: Begravelse for begyndere

242 sider

Yellow Dot Books

Set til 279 kr. på saxo.com

BOGANMELDELSE:

HVOR FLYVER SJÆLEN HEN?

Tekst: Jens Dejgaard Jensen,
j dj@skk.dk

Dette blads læsere, som jeg formoder, er med til at forvalte en stor del af begravelserne i Danmark, kan med udbytte læse "Hvor flyver sjælen hen?" af Birthe Lauritsen. Hun har skrevet en let læst og godt illustreret bog, hvis hovedafsnit er om dansk begravelseskultur og kirkegårdskultur i fortid og nutid.

Bogen har en journalistisk tilgang til stoffet: korte interviews med relevante personer og forfatterens egne ord. Det er ikke en videnskabelig, eller teologisk, afhandling. Det er en bog, der afspejler nysgerrighed og undren over livets mangfoldighed – eller måske snarere dødens mangfoldige udtryk. Men igennem denne undren får vi malet et billede af tiden, vi befinder os i.

Vi får gentaget kirkeminister Bertel Haarders forkærlighed for norske(!) kirkegårde. Det komplekse problem med kirkegårde under afvikling/udvikling berøres, urne/kiste fordelingen ligeså. Her er det indledende afsnit, som begynder med gravhøje og jættestuer godt – for historien fortæller, at kremationer og jordfæstelser har afløst hinanden gennem årtusinder. Vi befinder os, som alle før os, i en tid med forandringer. Bogen kommer rundt om tidens tendenser.

Jannicks bæk (side 64) er historien om Jannick, der døde kun 23 år gammel. Hans mor stillede en bæk på gravstedet, fyldt med personlige mindeord, digte osv. Kirkegården forlangte bænken fjernet og den er erstattet med en upersonlig siddeplads. Også et af bogens gode eksempler – som giver eftertanke til os kirkegårdsforvaltere, for hvad er vigtigst: Familiens udtryk for savn og kærlighed, eller kirkegårdens vedtægt? Og hvad er mest spændende for en udenforstående at opleve: Familiens egen fortælling, eller en anonym bæk? Vi brokker os over upersonlige gravsten, og når en familie kommer med noget personligt, forlanger vi det fjernet.

Mangfoldigheden i begravelseskikke kommer til fuld udfoldelse, hvor andre religioners skikke fortælles – hvor det har været muligt, med interviews af herboende, f.eks. Özlem Cekic (islam), rabbiner Jeir Melchior (mosaisk trosamfund), tempelpræst Jeya Murala Sarma (hinduisme). I kapitlet om bedemænd kommer vi også langt omkring – fra Albin & Sons i London, der har det hele inklusiv krematorium og kirkegård, til Anholt, hvor øboerne fortsat klarer ALT selv. Er der en øbo, som er død på fastlandet, bliver kisten kørt til Anholt by, hvor den bliver flyttet over på øens trækvogn til formålet, så alle kan se kisten, når den bliver trukket gennem byen til kirkegården.

Der er enkelte faktuelle svipsere. Som fagmand undrer man sig over, at alle stedsegrønne kirkegårdshække åbenbart er buksbom. Odenses skovkirkegård fra 2012 nævnes som den første, jeg mener det er Høsterkøb fra 1933. Det bør dog ikke afholde nogen fra at læse bogen og få et større perspektiv på vores arbejde. ■

Birthe Lauritsen: Hvor flyver sjælen hen?

208 sider
299 kr
Puella.dk.

MICHAEL SMIDEMANN

Tekst og foto af Michael Smidemann,
 michael@holstebrokirkegaarde.dk
 Kirkegårdsleder, Holstebro Kirkegårde og Krematorium

Da jeg tilbage i 2008 var klar til at forlade Nødebo og Skovskolens trygge rammer, med eksamensbeviset i hånden, havde jeg ikke i min vildeste fantasi forestillet mig, at jeg i november 2016 skulle sidde som kirkegårdsleder på en kirkegård.

Gennem min uddannelse havde jeg målrettet mine valg af praktikophold, så jeg forhåbentlig skulle sidde og nyde skovens stille dybe ro, som skovfoged et sted i det mørke Jylland. Men sådan skulle det ikke gå og heldigvis for det!

Juletræer og Ungarn

Jobbet havde jeg fået på plads i god tid før dimissionen, og i august startede jeg hos min tidligere chef fra det, der dengang hed Haderslev skovdistrikt under Skov og Naturstyrelsen. Han var startet op som selvstændig juletræssgrossist og kunne godt bruge en mand i juletræssæsonen. Jeg skulle bl.a. stå for opmærkning af juletræer og den efterfølgende oparbejdning i Ungarn. Det bød på en del oplevelser for en nyuddannet skovfoged og mødet med forskellige kulturer og deres måde at arbejde på, gav til tider en del udfordringer.

Jobcenter og Green Network

Men alting har en ende, det har juletræssæsonen også, så kontrakten ophørte med udgangen af februar 2009, og en finanskrisen i sin spændende start, gjorde at der næsten ingen jobs var indenfor den grønne sektor. Så efter et par måneder blev jeg tilknyttet kommunens jobcenter og fik en grundig undervisning i at skrive en ansøgning og søge

Med 3 dejlige drenge i alderen 12, 5 og 1½ år, kan fritiden hurtigt "få ben at gå på".

Sdr. og Ndr. Kirkegårde er mere traditionelle i deres udtryk, med mange store kisteafdelinger, der på sigt skal omlægges til bl.a. fællesarealer og nye urneafdelinger.

”Med en stab af meget engagerede og dygtige medarbejdere, er jeg ikke i tvivl om, at vi nok skal løse de fremtidige udfordringer som fremtiden bringer vores kirkegårde.”

bredt. Efter kort tid kom jeg i et jobtræningsforløb ved Natur- og Miljøafdelingen under Sønderborg Kommune, sideløbende med undervisning hos Green Network i Vejle (for at blive miljøproceskonsulent). Opgaven var at vi som miljøproceskonsulenter, skulle hjælpe forskellige små og store virksomheder, samt landbrug med ”CRS” (Corporate Social Responsibility). Flere af virksomhederne brugte på det tidspunkt Green Networks koncept, som springbræt til bl.a. de mere omfattende ISO-certificeringer.

Teltpælene rykkes op

Under jobtræningsforløbet havde jeg fået lovning på, at kæreste (senere kone) og bonussøn godt ville følge med, skulle jeg risikere at få et job uden for det sønderjyske område. Som jobsøgende søger man en bred vifte af jobs, og under denne søgning fik jeg langsomt øjnene op for kirkegårdslederstillingerne. Jeg synes stillingsbeskrivelserne bød på spændende ting, såsom driftsstyring, økonomi og personaleledelse, alt sammen noget der indgik i mine forventninger til et kommende job. Skæbnen ville at jeg søgte og fik tilbudt stillingen som kirkegårdsleder på Aars Kirkegård, og umiddelbart inden, fik jeg tilbudt et barselsvikariat hos Natur- og Miljøafdelingen ved Sønderborg kommune. Efter kort en konference med kæresten, blev vi enige om at jeg skulle sige ja til stillingen i Aars, og kort efter fik min kæreste tilbudt en stilling på Regionshospitalet i Viborg. Tingene faldt så småt på plads og hele

familien flyttede til Viborg.

Aars Kirkegård

Når alt kommer til alt er verden lille, det skulle også vise sig i Aars. Jeg havde fået lovning på, at den afgangende kirkegårdsleder i Aars, ville sætte mig ind i de grundlæggende ting ved kirkegårdssystemet og hverdagen på Aars Kirkegård. Da vi sidder og gennemgår tingene, falder snakken på hjemstavnen og det viser sig at vi begge to er født og opvokset på Als. For at det ikke skal være løgn, har vi praktisk talt boet lige over for hinanden og jeg har hentet bagerbrød i hans fars bagerforretning i Hundsløv, gået på samme folkeskole og vi har begge taget Slinguddannelsen på Skovskolen. Så alt andet lige, må de have været godt tilfredse med ham, siden de igen turde binde an med en alsing.

Aars Kirkegård er en bykirkegård på i alt 3,5 ha og på det tidspunkt var der 2 helårsansatte gartnere, 4 sæsonansatte og en kirkegårdsleder. Under ansættelsessamtalen lagde ansættelsesudvalget vægt på, at kirkegårdslederen også kunne deltage i den praktiske drift. Det har givet mig en god indsigt i de praktiske og særprægede opgaver, som følger med arbejdet på en kirkegård. Kirkegården er præget af mange traditionelle kisteafdelinger og enkelte plæneafdelinger. Ca. 55-60 % af handlingerne var kistebegravelse. Men kirkegården skulle udvides med en

Egekirkegården har et meget parkpræget udtryk. Anlæggelsen af den blev påbegyndt i slutningen af 1960'erne. Foto: Aksel Stigaard.

annekskirkegård og da jeg kommer ind i projektet, har menighedsrådet allerede købt arealet (3 ha landbrugsjord uden for bygrænsen) og skitseoplægget fra landskabsarkitekten lå klart. I de første drøftelser med kirkegårdsudvalget, spørger jeg ind til hvor mange nye folk, de forventer vi skal have ansat for at varetage driften på den nye kirkegård. Svaret var en 1 sæsonansat gartnermedhjælper, hvilket fik mig til at bede kirkegårdsudvalget om at overveje det meget ambitiøse oplæg fra landskabsarkitekten, med mange kistegravsteder og grusstier, endnu en gang. Det gjorde de og besluttede sig i stedet for at lave en mere parkpræget kirkegård med udelukkende plænegravsteder eller gravsteder med kombination af plæne og stauder, samt en friluftscene til bl.a. friluftsgudstjeneste. Det var en utrolig spændende proces at tage del i, og allerede kort efter indvielsen i august 2012, blev det første gravsted solgt og kirkegården taget i brug.

I foråret 2014 måtte jeg sande, at den lokale bedemand i Aars fik ret i sin forudsigelse, da han sagde mig, at "dig har vi kun i kort tid, så søger du videre, lige som din forgænger". Til trods for min benægtelse på det tidspunkt, kunne jeg godt mærke, at jeg godt kunne tænke mig nogle nye udfordringer. Ikke fordi at jeg ikke var glad for rammerne i Aars, med mine gode kollegaer på tværs af personalegrupperne og et godt samarbejde med menighedsrådet, men der var bare et eller andet som manglede. Så da jeg så stillingsopslaget som kirkegårdsleder ved Holstebro Kirkegårde og Krematorium, vakte det i høj grad min interesse.

Holstebro Kirkegårde og Krematorium

I april 2014 skulle bilen ikke længere køre mod nord, men i stedet køre med vest. Jeg var så heldig at blive tilbudt stillingen som kirkegårdsleder ved Holstebro Kirkegårde og Krematorium. Størrelsesmæssigt er kirkegårdsarealet (15 ha) ca. 2,5 gange større end i Aars og med 19 fuldtidsansatte gartnere, 3 driftsmedarbejdere i krematoriet, 2 kontorassistenter, 1 kirkegårdsassistent og 1 rengøringsdame. I forhold til Aars er der en langt større administrativ opgave i Holstebro og jeg har ikke længere et kirkegårdsudvalg som jeg referer til, men en kirkegårdsbestyrelse (bestående af menighedsrådsmedlemmer fra Nørrelands og Holstebro Sogne, samt en repræsentant fra sognenes præster og en medarbejderrepræsentant). Der er dog også nogle lighedspunkter: Holstebro Kirkegårde dækker over Egekirkegården, samt Sdr. og Ndr. Kirkegårde (som deles af Viborgvej i Holstebro). De to kirkegårde er vidt forskellige, Egekirkegården har et meget parkpræget udtryk, hvorimod Sdr. og Ndr. Kirkegårde er mere traditionelle i deres udtryk, med mange store kisteafdelinger. De seneste år har 80 % handlingerne på Holstebro Kirkegårde været bisættelser og denne udvikling ser ikke ud til at være toppet endnu. Man har i Holstebro længe arbejdet målrettet med omlægningerne af de traditionelle kisteafdelinger til bl.a. fællesarealer og nye urneafdelinger, men vi er ikke i mål endnu og arbejder forsat med at omlægge kisteafdelinger. Vores krematorium er det krematorium i Danmark, som har flest kremeringer på én ovn. I 2015 havde vi 2400 kremeringer, hvilket giver nogle udfordringer i forhold til nedlukninger pga. service eller driftsstop. Men heldigvis

PROFIL > MICHAEL SMIDEMANN

nyder vi godt af samarbejdet med Silkeborg Krematorium, som er flinke til at hjælpe, når pladsen i kølerummet bliver for trangt.

De fremadrettede udfordringer i Holstebro

Vi har heller ikke i Holstebro undgået det stigende pres på økonomien og fokus på at skulle effektivisere driften. Med udgangen af i år, vil der være forsvundet 2 gartnerstillinger, og en stilling er konverteret til en gartnerrelevstilling. I forbindelse med min opstart i Holstebro igangsatte jeg, sammen med kirkegårdsbestyrelsen, udarbejdelsen af en ny vision for Holstebro Kirkegårde og Krematoriet. Vi har nu et fælles udgangspunkt for det fremadrettede arbejde, og en rød tråd fra bestyrelsen ned gennem ledelsen og ud til vores medarbejdere. På den driftsmæssige side har vi lige fået implementeret Plantid og udarbejdet en driftsplan med kvalitetsbeskrivelser for de enkelte arbejdsopgaver. Jeg har en idé om, at vi skal være bedre til at dokumentere vores drift og være bevidste om resourceforbrug i de forskellige driftsopgaver. Dels i forhold til vores arbejde med vores kostprisbaserede takster, men også i forhold til prioriteringen af den fremtidige drift og udvikling af vores kirkegårde. En af mine kommende opgaver bliver, at få udarbejdet en overordnet udviklingsplan for kirkegårdene og fortsætte udviklingen af kirkegårdsarealet, så det tilpasses den fremtidige efterspørgsel fra vores brugere. Med en stab af meget engagerede og dygtige medarbejdere, er jeg ikke i tvivl om, at vi nok skal løse de fremtidige udfordringer som fremtiden bringer vores kirkegårde.

Netværk og kompetenceudvikling!

Jeg gerne slå et slag for netværksarbejdet og ERFA-grupperne. Som helt grøn som kirkegårdsleder har jeg haft stor gavn af at deltage i ERFA-grupper. Det har givet mig et godt netværk af kollegaer, men også et fagligt forum til sparring om de forskellige emner, der vedrører vores daglige arbejde på kirkegårdene. Ligeledes har jeg haft gavn af FDK- og DKL's kurser, som er rigtig gode både fagligt og netværksmæssigt. Jeg kan varmt anbefale til andre, der som mig, lige pludselig står som nytiltrådt kirkegårdsleder i en ny og forunderlig verden. Kort efter min opstart i Holstebro fik jeg muligheden for at træde ind i DKL's bestyrelse som suppleant. Jeg har deltaget i alle bestyrelsens aktiviteter og møder, hvilket både har super spændende og lærerigt, når man som jeg lige pludselig står med et krematorie i "baghaven".

Der findes også andre muligheder for udvikle sine kompetencer. Siden jeg startede som kirkegårdsleder, har jeg taget 3 moduler på den teknologiske diplomuddannelse i parkvirksomhed. Jeg håber, at kunne afslutte uddannelsen med

de to sidste kurser og eksamensprojekt indenfor de nærmeste par år. Kurserne er et godt fagligt supplement og er i den grad relevante for os kirkegårdsledere, og igen giver det et netværk som også rækker ud over vores "lille andedam".

Familien og den sparsomme fritid

"Den sparsomme fritid", skal tages med et gran salt og smil på læben, men som familiefar kan tiden hurtigt "få ben at gå på". I løbet af de 6 år min kone og jeg har boet i Viborg, er børneflokket vokset med to, så vi nu har 3 dejlige drenge i alderen 12, 5 og 1½ år. Det giver noget liv i hjemmet og en masse weekend aktiviteter. Vores ældste er bidt af en gal fodbold og jeg sidder som årgangsformand med det praktiske, med planlægning af udlandsturneringer, kampprogrammer og sociale arrangementer, hvor holdet tager på Viborg stadion (placeringen i ligaen snakker vi ikke så højt om for tiden) og der efterfølgende er FIFA 16 – turnering til langt ud på natten. Vores mellemste ligner sin far i højde og drøjde, så han er startet til håndbold og vores mindste kommer som regel med til både fodbold og håndbold, så vi må se hvad det ender med om et par år. Men ind imellem drengenes sport og bleskift på mindste mand, bliver der også tid til min store hobby, som er jagt. Jeg har været så heldig, at møde en tysker gennem mit praktikophold under studiet og den kontakt er holdt ved lige siden. 2-3 gange i året er jeg på jagt i Tyskland, hvor det som reglen bliver til god sommerbuk. Er der rigtig meget fritid tilovers, forvilder jeg mig også ud på mountainbiken og tumler afsted i skoven. ■

"2-3 gange i året er jeg på jagt i Tyskland, hvor det som reglen bliver til god sommerbuk."

Tekst og foto: Jørn Skov,
tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Udgangspunktet for løsningen blev det store lindetræ, hvis stamme og kroneomkreds, danner formen for den halvrunde plads. Den halvrunde form understreges af et gangforløb i chaussesten. Pladsens ydre ramme dannes af en bøgehæk, der fastholder fornemmelsen af de store familiegravsteder.

Der er plantet katteurt 'Nepeta nepetella' mellem gangstien og hækken, og i inder rundingen er der plantet småbladet efeu.

DEN HALVRUNDE PLADS

Træet skabte formen.

Den nye del af Tønder Kirkegård er tegnet af en tysk landskabsarkitekt i 1915. Den er skabt i Reformgarden stilen. Det er en stil for grønne anlæg, som er samtidig med byggestilen Bauhaus. Den overordnede målsætning var at bidrage til en højnelse af de æstetiske værdier i det moderne industrisamfundets rammer for den menneskelige tilværelse. Altså at gøre kunsten til en del af arkitekturen. Et vigtigt element i kirkegårdens design, er at den er rammet ind af en række store familiegravsteder. Denne vigtige del af kirkegårdens udformning ønsker vi at bevare.

På østsiden var der et hul i rækken af de store gravsteder. For at fylde det ud, skulle vi finde en ny funktion til hullet, for at bevare randen, da der næsten ikke er efterspørgsel på disse store gravsteder længere. Løsningen blev at etablere et anlæg, som både rummer en serviceplads og en siddeplads. Inspirationen til løsningen fandt vi hos landskabsarkitekt C. Th. Sørensen, der i mange af sine arbejder lader sig in-

spirere af geometriske former. Det kan blandt andet opleves i De Geometriske Haver ved Herning og i bogen 'Utypiske haver til et typehus: 39 Haveplaner', 1966.

Udgangspunktet for løsningen blev det store lindetræ. I modsætning til gravstedernes rektangulære form, blev det den runde stamme og kroneomkredsen, der kom til at danne formen for den halvrunde plads. Som det fremgår af billederne, blev formen skabt af en bøgehæk, og understreges med et gangforløb i chaussesten. Der er plantet katteurt, Nepeta nepetella, mellem gangstien og hækken, og i inder rundingen er der plantet småbladet efeu. Her kan besøgende på kirkegården nu trække sig lidt tilbage og nyde kirkegården, og de mange besøgende der dagligt kommer her.

Med dette fokus på træets form, er det på den ene side lykkedes, at fastholde rammen om kirkegården, og samtidig i respekt for den oprindelige ide, at supplere industrisamfundets opfattelse af effektivitet i anlæggets opbygning, med et æstetisk element. ■

AVANT Danmark
 Start online redskabsprogram
 Start brugtmarked

www.avant.dk

En maskine klarer alle opgaverne

Kontakt din lokale forhandler:
 Jylland - Tlf: 8695 7522 - Låsby
 Sjælland - Tlf: 5965 6037 - Hørve

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
 Senter for etter- og videreutdanning

Etterutdanning ved NMBU

Gravplassen som kulturminne – bevaring og utvikling

Hvordan skal en som forvalter og drifter av gravplassen forholde seg til de ulike avgjørelsene som må tas i krysspresset mellom et verdifullt kulturminne og en gravplass med intensiv bruk? Hvordan oppnå en avklaring og bevissthet omkring gravplassens kulturminner og gravplassdrift?

Målgruppen for kurset er gravplassplanleggere, gravplassforvaltere, gravplassdrifere, kulturminneforvaltere mm.

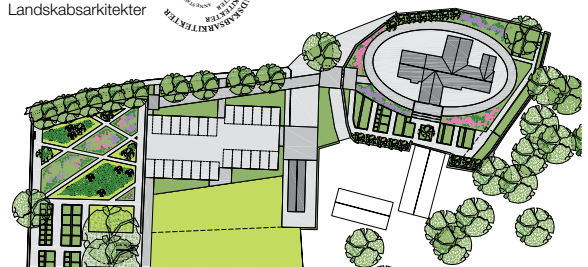
Faglig ansvarlig for kurset er dosent Kristen G. Lunde ved Institutt for landskapsplanlegging, NMBU.

Tid: 22. – 24. mai 2016, forelesninger/befaringer
 Sted: Scandic Helsfyr Hotel i Oslo

Påmeldingsfrist 5. april 2017

For mer informasjon og påmelding:
www.nmbu.no/studier/sevu/kurs/node/28616

ANNE STAUSHOLM
 Landskapsarkitekter

KIRKEGÅRDE

HELHEDSPLEANER, UDVIKLINGSPLANER
 OG DRIFTSPLANER

I arbeidet:

- tilgodeses drift og økonomi
- tages der behørigt hensyn til kirkegårdsens historik
- indarbejdes det fremtidige skønnede begravellesbehov
- vægtes dialogen med menighedsråd, ledelse og medarbejdere

Al rådgivning foregår ud fra den nyeste viden for kirkegårde, samt regler for "Tilgængelighed i folkekirken".

Tegnestuen tilbyder også arbejder med nye kirkegårde og kirkegårdsudvidelser m.v.

Kontakt os gerne for en uforpligtende samtale.

Herslevvej 49, Herslev, 4000 Roskilde, Tlf. 46402771
 afs@annestausholm.dk – www.annestausholm.dk

KORT NYT

1

Farum Kirkegård slap med skrækken

Den 15. september i år fik Farum Kirkegård et uanmeldt kontrolbesøg af Miljø- og Fødevareministeriet NaturErhvervstyrelsen, der var på jagt efter angreb af *Phytophthora ramorum*, også kaldet Europæisk visneskimmel. Nogle af kirkegårdens mange *Rhododendron* så mistænkelige ud, og en 'lyntest' på stedet kunne påvise at der var tale om et angreb af *Phytophthora*, men ikke hvilken art af *Phytophthora*.

Den efterfølgende laboratorietest viste heldigvis, at det ikke var *Phytophthora ramorum*, der havde angrebet kirkegårdens *Rhododendron*. Indsatsen kunne derfor begrænses til at de angrebne grene blev klippet af og destrueret.

Frem over vil der være ekstra megen opmærksomhed på desinfektion af beskæringsværktøj på Farum Kirkegård, når der beskæres planter, der ikke ser helt sunde og raske ud: Det formodes nemlig, at spredningen af *Phytophthora* i kirkegårdens *Rhododendron*, er sket via en beskæring af beplantningerne i løbet foråret 2016.

2

Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning

Folkekirkens Arbejdsmiljøråd har sammen med Kirkeministeriet etableret en brancherettet arbejdsmiljørådgivning for de folkekirkelige arbejdspladser. Arbejdsmiljørådgivningen hedder Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning, forkortet FAR. Dårligt arbejdsmiljø, mistrivsel og arbejdsulykker kan, udover at have store menneskelige omkostninger for den enkelte, blive endog meget dyrt i sygefravær, medarbejderudskiftning, ineffektivitet osv. Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning er en ordning, der kan hjælpe jer, og jeres arbejdsplads, med at få styr på arbejdsmiljøet. Det gælder både de lovbundne opgaver som f.eks. APV, arbejdsmiljødrøftelse, og arbejdsmiljøorganisation, men også forbedring af det psykiske arbejdsmiljø, herunder håndtering af konflikter, samarbejdet og trivslen.

Rådgivningen henvender sig både til arbejdsgivere, ledere og medarbejdere inden for hele folkekirken.

FAR sælger ydelser ud fra to modeller - abonnementer og enkeltopgaver. I abonnementsordningen vil man kunne få hjælp til de lovbundne opgaver, der skal løses af alle. Det kan f.eks. være opgaver som APV, arbejdsmiljødrøftelse, arbejdsmiljøorganisation, lovpligtige eftersyn osv. Enkeltopgaverne handler om større og mere komplekse opgaver, som f.eks. løsning af konflikter.

Man kan se mere om abonnementer og priser for rådgivningen på www.kirketrivsel.dk

3

Nordtyske kirker lukker på stribe

Medlemstallet, i både den katolske og evangelisk lutherske kirke, er faldende i lighed med i Danmark. I delstaten Slesvig-Holsten er medlemstallet i den katolske kirke faldet fra 175.810 i 1995 til 169.804 i 2011. I den evangelisk lutherske er medlemstallet i samme periode faldet fra 1,46 millioner til 1,37 millioner medlemmer. Ud over det faldende medlemstal, er der også sket et fald i deltagere i gudstjenesterne, og det er blevet meget sværere at finde tilstrækkeligt med frivillige til at deltage i kirkens arbejde. Søndag den 20. november prædikes for sidste gang i den katolske kirke i Itzehoe, hvorefter den nedlægges som kirke. Der er for få kirkegængere og der mangler penge til at vedligeholde kirken. De 33.000 indbyggere i Itzehoe må fremover klare sig med én kirke.

Det er ikke et enkeltstående tilfælde. Provstiet Hamborg-øst forventer frem mod 2026, at lukke hver tredje af sine 138 kirker, og bispesædet i Hamborg oplyser, at katolikkerne siden 1995, har skilt sig af med 24 kirker. Der er nu 99 tilbage. Nogle er revet ned, andre har fået ny funktion som eksempelvis børnehaver eller bedemandsforretning.

Kilde: Jyske Vestkysten, den 18. november 2016

NESBO HOT₂O

VARMTVANDSANLÆG

- Ukrudtsbekæmpelse med hedvand hører til blandt de nyere bekæmpelsesmetoder.
- Hedvandsteknik kan anvendes overalt og i hele vækstsæsonen.

NYHED!
Effektiv ukrudts-
bekæmpelse med
varmt vand

- Let at anvende, da der ikke kan overbehandles.
- Hurtig og effektiv måde at bekæmpe ukrudt på.

HTF FARMER TRUCK

- Fås med benzin eller el-fremdrift.
- Med 3-vejs tip.
- Pålidelig og let at betjene.

STAMA MAXI TRUCK

Markedets stærkeste 4WD el-truck!

Stort udstyrsprogram, trækraft og lasteevne. Kan leveres indregistreret og med lithium batterier. Lasteevne 1500 kg.

STAMA-HTF LØVSUGER, MODEL MK 8

NY
støjreduceret
STAMA/HTF
Løvsuger

- Med elektrisk fremdrift og 13 hk B&S Vandguard motor.
- Overholder arbejdsmiljø kravene omkring støv.
- 6m 6" flexslange med letvægts suge håndtag og slangemagasin.

STAMA MICRO TRUCK

Smart og handy lille stå-truck med vippelad, der kan komme ind alle steder. Nem på- og afstigning.

Kan leveres med blomsterstativ og andet tilbehør.

SE OG PRØV DET STORE UDVALG AF STAMA-HTF MASKINER HOS NEDENSTÅENDE FORHANDLERE:

Almas Park & Fritid, Ålborg & Brønderselv
Lyngfeldt A/S, Hadsten
Anker Bjerrø A/S, Holstebro

Herning Skov, Have & Park A/S, Herning
Vemas A/S, Vejle
Varde Have og Skovmaskiner ApS, Varde

Hans Holm A/S, Tinglev
Sønderborg Skov- Park & Have Maskincenter Aps
Glamsbjerg Maskin Center A/S, Glamsbjerg / Svendborg
Havdrup Maskinforretning A/S, Havdrup

KALENDEREN

24. – 26. januar 2017

Lederkursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder kurset 'Jura, forvaltning og økonomi' (modul 4). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk

9. marts 2017

Kirkegårdskonferencen på Hotel Nyborg Strand

Sammen om kirkegårde: Samarbejde giver mulighed for at forene kræfterne, men hvordan gøres det bedst muligt? Man kan også blive klogere på træer til nye klimaforhold, arbejdsmiljø, design med stauder – og kommunikation med humor. Tilmelding senest den 23. februar på www.ign.ku.dk/kirkegaard.

22. - 24. maj 2017

Kursus på Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet

Kursus på Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet afholder i Oslo kurset: Gravplassen som kulturminne – bevaring og udvikling. Interesserede kan se mere på www.nmbu.no/studier/sevu/kurs/node/28616

29. - 30. maj 2017

Årsmøde i Foreningen for Kirkegårdskultur

Foreningen for Kirkegårdskultur afholder årsmøde 2017 med base i Hanstholm. Ud over besøg på markante kirkegårde i Thy, kommer deltagerne til at se meget af Nationalpark Thy. Se mere på www.kirkegaardskultur.dk – medlemmer af foreningen får invitation tilsendt.

5. september 2017

Årsmøde for FDK og DKL

Årsmødet 2017 afholdes i en forkortet udgave i forbindelse med den Nordiske Kongres i København. Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk

6. – 8. september 2017

Nordisk Kongres for kirkegårdskultur

NFKK – Nordisk Forbund for Kirkegårde og Krematorier - afholder Nordisk Kongres for kirkegårdskultur i København. Se mere herom i bladet eller på www.NFKK.eu

Stærkt makkerpar til kirkegårde

GIANT

Giant D204SW/D254SW

Motor 20 eller 25 hk · Løftekraft 1100 kg · Egenvægt 1000 kg · Parallelføring på løftearm · Frem/bak i joystick · 4 hjulmotorer med el-hydraulisk diff.spærre

Giant findes i 34 forskellige modeller fra 1000-6000 kg

IHI 19VXT

1920 kg · Motor 15 HK · Udskydelige bæltter 980/1310 mm · Lüksus kabine med radio · Arbejdslygter · Mekanisk hurtigskift

IHI findes i 12 forskellige modeller fra 900-8000 kg

Brdr. Holst Sørensen A/S · tlf. 76884400 · www.bhsribe.dk

Læs referencer på hjemmesiden

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Klaus Frøderiksen, Garnisons Kirkegård
Tlf. 3542 7951
E-mail: klaus@garnisonskirkegaard.dk

Sekretariat:

Vagn Andersen, Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 - Fax 45 86 41 57
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat i den originale opløsning. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriers Landsforening

Formand:

Allan Vest, Hjørring Kirkegård
Tlf. 9890 0555 – 2178 0367
E-mail: allan@hjoerringkirkegaard.dk

Næstformand og teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet Sjælland
Tlf. 26 86 02 01
E-mail tom@motka.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.dk

Tommy Christensen, Svendborg kirkegårde
Tlf. 62 21 05 33 – 20 41 61 86
E-mail tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriers Landsforening

Oplag: 1.100 stk.

Abonnement: Kr. 320,- pr. år (400,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)

Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142 – E-mail: lene.bladet@mail.dk

Udgivelser og deadlines i 2017

Nr. 1, februar 2017	15. januar 2017
Nr. 2, april 2017	20. marts 2017
Nr. 3, juni 2017	20. maj 2017
Nr. 4, august 2017	20. juli 2017
Nr. 5, oktober 2017	15. september 2017
Nr. 6, december 2017	15. november 2017

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
1/2 side	kr. 2.500,-
1/4 side, stående	kr. 1.500,-
1/4 side, liggende	kr. 1.500,-
1/8 side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

FRA REDAKTIONEN

Kirkegårdene er blevet mindre kristne...

Dette udsagn hører vi tit, når kirkegårdenes fremtid bliver sat på dagsordenen – men er det rigtig?

Kirkegårdene har traditionelt været knyttet til kirkens fysiske placering, uanset om det er før reformationen, hvor de var knyttet til den katolske tro. Efterfølgende blev de ofte ejet af godser og store herremænd fra lokalområdet. Med forordningen fra 1805, om etableringen af assistentskirkegårde, blev disse etableret i kommunalt regi. Først i forbindelse med kirkelovene i 1922 og 1927, blev den nuværende institution Den Danske Folkekirke skabt. Det betyder, at før den tid eksisterede der ikke et egentligt medlemskab af en institution, der varetog den evangelisk lutherske tro i Danmark.

Det klareste kristne symbol, der findes på kirkegårdene er kirkerne, hvoraf omkring 1400 af disse er bygget før reformationen. På assistentskirkegårde er det kapellerne, der er det klareste tegn på tilhørsforholdet til troen. De er bygget indenfor de seneste 200 år, og i et tidssprog, der repræsenterer denne tidsperiode. Udover kirkerne og kapellerne har de, der er ansvarlig for driften, kun i enkelte tilfælde sat kristne monumenter på kirkegårdsarealerne.

Når udtrykket på kirkegårdene gennem århundreder har ændret udtryk, så er det gravstedejerne, der gennem gravminderne og i nogle tilfælde beplantningen, har givet udtryk for deres måde at vise deres tilhørsforhold til folkekirken. Tidligere vistes det gennem inskription af skriftsteder og symboler som kors, bikuben etc., hvor gravminderne i dag er blevet mere anonymiserede.

Når vi er uden for storbyerne, er andelen af medlemmer af folkekirken stadig langt over 90 procent af de afdøde. Det er kendetegnet for hele folkekirken, at en meget stor del af medlemmerne er kulturkristne, og kirkegårdene afspejler den måde, som befolkningen markerer det at være kristen.

Derudover har kirkegårdene i gennem generationer varetaget en samfundsopgave, nemlig af være begravesplads for alle. Den empati, som Den Danske folkekirke her viser overfor andre troende og tænkende, er afgørende for, at kirken yder sit bidrag til den sammenhængskraft i det danske samfund, der er under opbrud i disse år. Dette bidrag præger naturligvis også oplevelsen af de danske kirkegårde.

Kirkegårdene er altså ikke blevet mindre kristne, men det er den måde borgerne i Danmark viser deres kristne livssyn på, der har ændret sig.

Fornyelse med respekt for tradition siden 1982

- Se flere produkter på www.jessing.eu

